



---

## UPPDRAG

Uppdragsnamn: 342426 Hasslarp 14 Hörby Kulturmiljöunderlag  
ny DP  
Titel på rapport: Kulturmiljöunderlag Hasslarp 14, Hörby  
Version: Rapport  
Datum: 2024-05-28

## MEDVERKANDE

Beställare: Hörby kommun  
Kontaktperson: Johan Pehrsson

Konsult: Tyréns AB  
Uppdragsansvarig: Jonas Sundvall, byggnadsantikvarie  
Handläggare: Klara Sundlöf, kulturmiljöspecialist  
Medverkande: Hedda Ericsson, landskapsarkitekt  
Medverkande: Ted Gustavsson, planarkitekt

### Tyréns AB

Tel: 010 452 20 00  
[www.tyrens.se](http://www.tyrens.se)

Säte Stockholm  
Org.Nr: 556194-7986



---

## INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<b>INLEDNING</b> .....	4	Volymstudie.....	57
Bakgrund och syfte .....	4	Förslag till skydds- och varsamhetsbestämmelser .....	67
Omfattning .....	5	<b>KÄLLFÖRTECKNING</b> .....	68
Metod .....	6		
Begrepp .....	6		
<b>FÖRUTSÄTTNINGAR</b> .....	7		
Fastighetsdata .....	7		
Lagrum och program .....	8		
<b>HISTORIK</b> .....	13		
<b>NULÄGESBESKRIVNING OCH KARAKTÄRISERING</b> .....	27		
Centrala Hörby.....	27		
Kvarteret och Närområdet.....	34		
Hasslarp 14 .....	37		
<b>KULTURVÄRDE</b> .....	50		
Centrala Hörby.....	50		
Kvarteret Hasslarp .....	50		
Värdefulla byggnadsdelar .....	53		
Värdebärande karaktärsdrag .....	53		
<b>PLANBESTÄMMELSER, RÅD OCH RIKTLINJER</b> .....	54		
Råd och riktlinjer tillkommande bebyggelse.....	55		
Förslag till utformningsbestämmelser .....	56		



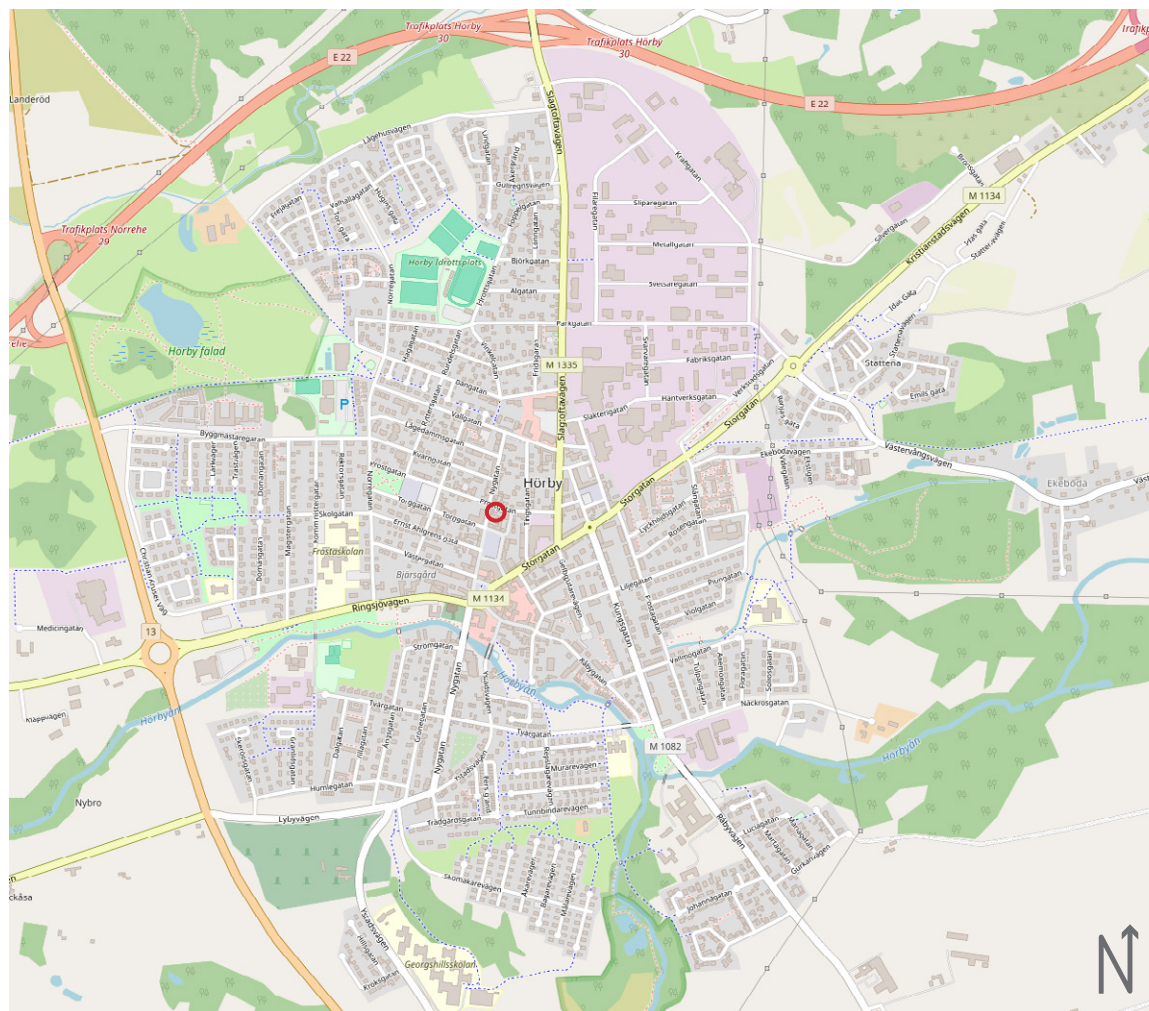
# INLEDNING

## BAKGRUND OCH SYFTE

Följande rapport är framtagen av Tyréns AB genom bebyggelseantikvarier Jonas Sundvall och Klara Sundlöf tillsammans med landskapsarkitekt Hedda Ericsson och planarkitekt Ted Gustavsson, på uppdrag av Hörby kommun.

Fastigheten Hasslarp 14 är centralt belägen vid korsningen Nygatan-Prostgatan i Hörby, och omfattar biografbyggnaden Metropol som uppfördes 1925. Inom fastigheten har tidigare även funnits gatuhus, som revs under vintern 2023. Nu pågår detaljplanearbete med syfte att uppföra ett kommunalt kulturhus på fastigheten.

Syftet med rapporten är att kartlägga och beskriva områdets och bebyggelsens karaktärsdrag och kulturvården, samt dess utveckling över tid. Mot bakgrund av detta framförs råd och riktlinjer avseende lämplig utformning av tillkommande bebyggelse, förslag till utformningsbestämmelser för tillkommande bebyggelse, samt förslag till skydds- och varsamhetsbestämmelser avseende kulturvården för befintlig bebyggelse, biografen Metropol. Rapporten ska fungera som underlag i det fortsatta arbetet med detaljplanen. Som en del i medskicket till planarbetet ingår en volymstudie som på ett grundläggande sätt illustrerar tillkommande bebyggelses relation till befintlig bebyggelsestruktur.



Aktuellt område inom röd cirkel. Karta: OpenStreetMap.

## OMFATTNING

Utredningen omfattar primärt fastigheten Hasslarp 14, kvarteret Hasslarp, och det historiska centrumstråk längs Nygatan som är dess sammanhang. På ett översiktligt plan behandlas Hörby som ort med fokus på dess centrala delar. Utredningen fokuserar på att beskriva fastighetens, kvarterets och centrala Hörbys utveckling fram tills idag, och identifierar dess kulturhistoriska värden och karaktär. Närområdet och byggnaden inom fastigheten har inventerats och beskrivits. Kringområdet och centrala Hörby har beskrivits översiktligt. Mot bakgrund av detta ges riktlinjer kring hur utformning av tillkommande bebyggelse inom planområdet rekommenderas anpassas till identifierade värden på platsen. För att illustrera dessa riktlinjer ingår också en volymstudie. Vidare ges också i den mån det är möjligt förslag till utformningsbestämmelser för tillkommande bebyggelse samt skydds- och varsamhetsbestämmelse för Biograf Metropol.



Hasslarp 14 var fram tills nyligen bebyggd med gathus på hörnet Nygatan/Prostgatan. Dessa revs under vintern 2023. Karta: Lantmäteriet.



Fastigheten Hasslarp 14 inom turkos markering. Idag är biograf Metropol den enda kvarvarande byggnaden inom fastigheten. Karta: Lantmäteriet.

## METOD

Rapporten har utarbetats utifrån fältbesök, kart- och bildanalys samt referenslitteratur. Fältbesök har omfattat översiktlig inventering av området med syfte att karaktärisera bebyggelsen samt en mer ingående inventering av biografen Metropol. Fotodokumentation har gjorts både med drönare och vanlig kamera. Litteraturen som använts berör Hörbys historiska utveckling och svenska biografier (fullständiga hänvisningar i källförteckningen). Historiska kartor och ortofoto har hämtats från Lantmäteriet, Kartbild.com och boken *Hörby i äldre tider* av P. Mörck. Historiska bilder har hämtats från Kringla.nu (Riksantikvarieämbetets samlingssida för Sveriges museers och arkivs samlingar), litteratur, och Gammalstorp.se. Kulturhistorisk värdering har gjorts med utgångspunkt i Riksantikvarieämbetets *Plattform för kulturhistorisk värdering och urval* (2015) samt Boverkets kriterier i PBL Kunskapsbanken avseende särskilt värdefulla byggnader (PBL kap 8 §13).

## BEGREPP

### KULTURMILJÖ

Begreppet kulturmiljö omfattar hela den av människan påverkade fysiska miljön. Detta betyder inte att allt i kulturmiljön har höga kulturvärden (Boverket).

### KULTURVÄRDE

Kulturvärde är en sammanfattande benämning för vad som i den fysiska miljön bedöms som värdefullt ur kulturhistoriskt, estetiskt och socialt hänseende (Boverket)

### KULTURHISTORISKT VÄRDE

Värdering ur ett kulturhistoriskt perspektiv avser en bedömning av möjligheterna att genom exempelvis bebyggelsen och landskapet utvinna och förmedla kunskaper om olika skeenden och sammanhang och därigenom även förståelse av människors livsvillkor, i skilda tider – inklusive de förhållanden som råder idag (Boverket).

### ESTETISKT VÄRDE

Värdering ur ett estetiskt perspektiv gäller en bedömning av bland annat rumsliga, visuella och akustiska egenskaper i den fysiska miljön (Boverket).

## SOCIALT VÄRDE

Värdering ur ett socialt perspektiv innebär att bedöma människors relationer till kulturmiljön – hur olika grupper av individer använder, uppfattar och värdesätter exempelvis bebyggelsen och landskapet (Boverket).



Figur 1. Kulturvärden kan bedömas ur tre kompletterande perspektiv - kulturhistoriskt, estetiskt och socialt. [www.boverket.se](http://www.boverket.se)

# FÖRUTSÄTTNINGAR

## FASTIGHETSDATA

Fastighetsbeteckning: Hasslarp 14

Kommun: Hörby kommun

Ort: Hörby

Antal byggnader: 1

Byggår Biograf Metropol: 1925

Fastighetsägare: Hörby kommun

Brukare: Biografen drivs i privat regi



Fastigheten Hasslarp 14 inom streckad linje. Rödskrafferade byggnader är rivna. Foto: Lantmäteriet.

## LAGRUM OCH PROGRAM

### KULTURMILJÖLAGEN

Inom fastigheten finns inga registrerade fornlämningar. Något norr om planområdet längs Nygatan finns en övrig kulturhistorisk lämning, fyndsamling bestående av föremål av flinta och bergart, Hörby 65:1

Längre söderut finns ett större lämningsområde som är en möjlig fornlämning efter Hörby bytomt/gårdstomt (Hörby 87:1).

### MILJÖBALKEN

#### RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN

Fastigheten ligger inte inom eller i närheten av område som utgör riksintresse för kulturmiljövården.



Det ungefärliga planområdet inom orange streckad linje. Utbredning av Hörby bytomt/gårdstomt (möjlig fornlämning) i nedre del av bilden. Enstaka lämning norr om planområdet, fyndsamling. Källa: Forsök Riksantikvarieämbetet



## GESTALTAD LIVSMILJÖ

I propositionen *Politik för gestaltad livsmiljö* (Prop. 2017/18:110) presenteras nedanstående nationella arkitektur-, form- och designpolitiska mål och detalpreciseringar. Dessa antogs av riksdagen år 2018 och ska vara vägledande för kommuner när det gäller arbetet med gestaltade livsmiljöer, arkitektur, form och design.

*Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.*

Det ska uppnås genom att:

- *hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,*
- *kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,*
- *det offentliga agerar förebildligt,*
- *estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas,*
- *miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och*
- *samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.*

## PLAN- OCH BYGGLAGEN

### ÖVERSIKTSPLAN

Hörby kommuns översiktsplan, antagen 2016-03-21, anger följande ställningstagande gällande kulturmiljöfrågor:

*Kulturmiljön är för kommunen ett allmänt intresse. Vid lovgivning, planläggning, exploatering eller byggande ändring av byggnader och miljöer bör det kulturhistoriska bebyggelsearvet i kommunen ges företräde genom att skyddas och utvecklas. Enstaka byggnader bör bedömas utifrån den kulturmiljö där de hör hemma. Samtidigt måste kommunen uppmuntra till kreativitet och innovation när det gäller att anpassa befintlig och ny bebyggelse till en hållbar utveckling och ett minskat ekologiskt fotavtryck, till exempel med avseende på energibehov, byggnadsmaterial och transport.*

*En förtätning av befintlig bebyggelse på höjden och inom kvarterersmark kan kräva en gestaltning som ger en god helhetsbild som passar in i Hörbys skala samt som tillgodoser kraven på insynsskydd och tystnad.*

Vidare finns i översiktsplanen en vägledning gällande bevarande av de kulturhistoriska värdena i Hörby tätorts centrala delar:

*Hörby tätorts roll som regioncentrum och handelsort är framträdande i den stadsmässiga bebyggelsestrukturen i centrum med flera kulturhistoriskt värdefulla byggnader, vissa ritade av framstående arkitekter. Centrum med dess gator och torg vittnar om äldre planeringsprinciper som sträcker sig tillbaka till förra seklets början.*

*Kommunen slår vakt om den struktur som finns i det levande centrumet med handel, verksamheter, bostäder och dess bebyggelse. Även om en del av den äldre bebyggelsen har ersatts av nya byggnader*

*der genom åren så har inte karaktären förändrats och sammantaget uppvisar Hörbys centrala delar höga kulturhistoriska värden.*

*De centrala delarna av Hörby har byggnader från olika tidsåldrar som var för sig och tillsammans bildar en värdefull bebyggelsemiljö. Genom att bevara och utveckla handeln i centrum motverkas förvanskning av bebyggelsemiljön och enskilda byggnader.*

*Vid framtagning av nya detaljplaner i centrum där kvarteren innehåller kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer bör skyddsbestämmelser med rivningsförbud eller varsamhetsbestämmelser införas för att bevara och skydda byggnaderna mot förvanskning. Kommunen har beslutat att upprätta karaktärsprogram för Hörby tätort i syfte att beskriva och ta tillvara alla bebyggelsemiljöer av kulturhistoriskt värde. Dessa program får riktlinjer för vad man som fastighetsägare bör tänka på i samband med förändringar av byggnader eller bebyggelsemiljöer.*

Avseende utveckling av kulturmiljöer anges följande generella riktlinjer:

### Riktlinjer för utveckling av kulturmiljöer

- *Värna värdefull kulturmiljö i samband med exploatering.*
- *Framhäva, synliggöra och öka kunskapen hos en bredare allmänhet kring kommunens unika kulturmiljöer.*
- *Värna det kulturhistoriska bebyggelsearvet i kommunen vid lovgivning.*
- *Föra in skyddsbestämmelser för att skydda kulturhistoriskt värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer i samband med planläggning.*

I översiktsplanens kapitel om skola, omsorg, kultur och fritid beskrivs biografen Metropol som en av kommunens kulturverksamheter med bio och teater. Här anges bl.a. följande om framtida utveckling av biografen:

*Under 2015 beslutade kommunen att utöka ytorna kring Metropol genom att bygga om grannfastigheten. Målet med ombyggnationen är att stärka Metropol som kulturell mötesplats där olika kulturella evenemang arrangeras. Lokalerna ska bland annat kunna användas för teater, konserter, föreläsningar och filmvisning. Förutom i Metropolbyggnaden spelas en del teater i hembygdsårdarna.*

I översiktsplanen presenteras även, bland andra, nedanstående riktlinjer för planläggning inom Hörby tätort. Riktlinjerna ska ses som vägledning vid utformning av byggnader med syfte att ge en god helhetsverkan.

- Vid förtätning och omvandling av kvarter bör nya byggnader ges gestaltning i frågan om skala, form och färg så att god helhetsverkan uppnås.
- Vid förtätning centralt i Hörby tätort ska en småskalig stadsmässig karaktär eftersträvas.

I översiktsplanen finns ett kapitel om *Hörbys samhällsbyggnadsvision*. Här anges följande ställningstaganden för utveckling inom Hörby tätort:

#### **Kommunens ställningstaganden**

- Ett attraktivt, trivsamt och tilltalande centrum får besökarna att stanna längre, det ger ett levande centrum med varierat handels- och serviceutbud.
- Evenemang och tillfälliga aktiviteter skapar tillfälle för spontana möten mellan olika grupper.
- Kommunen ska ta tillvara övergivna och outnyttjade platser i tätorten för att förbättra Hörby tätorts framtoning samt öka invånarnas trygghet.
- Genom att erbjuda företag och verksamheter attraktiv mark i utkanten av Hörby tätort kan centrum- och kollektivtrafiknära områden, som idag är ianspråktaga för verksamheter, omvandlas till bland annat bostadsområden.

*Detta uppnår vi genom att:*

- skapa välkomnande entréer som väcker intresse och lockar besökare
- fortsätta centrumförnyelsen för att skapa ett sammanhängande, tillgängligt och tryggt vardagsrum för alla med en god utformning anpassad till Hörbys skala
- inreda torg och gaturum med exempelvis

bekväma sittmöbler, vacker belysning och planteringar för att underlätta och uppmuntra till längre vistelser i centrum

- göra träd, buskar och blommor till naturliga element i den offentliga miljön och bebyggelsen
- bebygga, förnya och rusta upp oanvända och ödsliga platser i tätorten
- flytta ut störande och ytkrävande verksamheter från Hörby centrum och ge plats för attraktiva bostadsområden med möjlighet för exempelvis handel och service

## BEVARANDEPLAN

Det finns en bevarandeplan för Hörby centrum framtagen år 1992. Denna har inte blivit antagen av kommunfullmäktige men dess riktlinjer kan vara vägledande i aktuellt planläggning. I bevarandeplanen finns hela kvarteret Hasslarp beskrivet med klassificering av byggnaderna. Kvarteret som helhet beskrivs enligt följande:

### Kvarteret Hasslarp

Kvarteret Hasslarp ligger centralt i tätorten, på norra sidan av Nya Torget, strax öster om Nygatan, söder om Prostgatan och väster om Bryggaregränden. Kvarteret är ca. 60x70 m stort, något sluttande mot söder och indelat i sex nästan likstora fastigheter. Tomterna är små och så gott som all tomtmark är upptagen till nyttoändamål, parkeringsplatser, uthus osv. Den växtligheten som är kvar, oftast fruktträd, har i allmänhet en hög ålder. Enligt gällande detaljplan är kvarterens mark avsedd för bostadsändamål i slutet byggnadssätt med högst tre våningar.

Vid klassificeringen av kulturhistoriskt värdefulla byggnader har två olika klasser använts:

**Klass I** innehåller byggnader som är omistliga och skall bevaras.

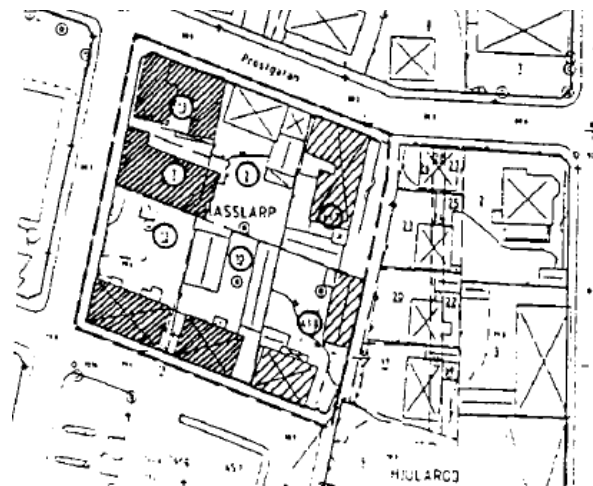
**Klass II** innehåller hus som är värdefulla, vars yttre bör bevaras och som inte utan tvingande skäl kan förändras väsentligen eller rivas. De skall i så fall ersättas med miljöanpassad bebyggelse.

Övriga inventerade byggnader är oklassade.

Biograf Metropol är utpekad som kulturhistoriskt värdefull, klass I. Kommentar: *Intressant tidstypisk byggnad med stort kulturhistoriskt värde för samhället.*

Även byggnaderna mot Nya Torg är utpekade som kulturhistoriskt värdefulla. Hasslarp 10 och 12 tillhör klass I, medan Hörby 41:8 tillhör klass II. Om Hasslarp 12 vid hörnet mot Nygatan anges följande kommentar: *Vackert och viktigt hus för Nya Torgets och Nygatan rum.* Om intilliggande Hasslarp 10 anges: *Vackra hus med viktig funktion för Nya Torgets karaktär.* För Hörby 41:8 beskrivs utöver huset mot torget även ett uthus i korsvirke, klätt med träfasad, som varit stall och mangelbod längre tillbaks. För huset mot torget på Hörby 41:8 anges: *Hus med vackra proportioner med "modern" tegelbeklädnad som döljer fasaddetaljer".*

Det tidigare huset på hörnet Nygatan/Prostgatan (nu rivet) var utpekad som kulturhistoriskt värdefullt klass I, med kommentaren *Kraftigt ombyggt hus med viktig funktion för kvarterets och gatubildens karaktär.* Det intilliggande huset på Prostgatan 9 (också rivet) var oklassificerat, med kommentaren *Grovt förvanskat gatuhus.* Den kvarvarande byggnaden mot Prostgatan, på Hörby 41:7 (inrymmande Tahiti Condis), är utpekad som kulturhistoriskt värdefull klass II.



Karta över kvarteret med klassificering. Skräffering med täta streck motsvarar klass I, och skräffering med glesare streck klass II. Källa: Bevarandeplan Hörby centrum

Fastigheter som identifierats som värdefulla i den kommunala bevarandeplanen är utpekade som särskilt värdefulla enligt Boverkets riktlinjer för särskilt värdefull bebyggelse. Det innebär att fastigheterna utöver PBL:s generella paragrafer avseende varsamhet och underhåll också omfattas av PBL 8:13, det s.k. förvanskingsförbudet. Även byggnader som ännu inte har utpekats kan vara särskilt värdefulla.

### PBL KAP 8 § 14 (UNDERHÅLL):

*Ett byggnadsverk skall hållas i vårdat skick och underhållas så att de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet skall anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.*

### PBL KAP 8 § 17 (VARSAMHET):

*Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad skall utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.*

Byggnader, bebyggelseområden och allmänna platser som anses vara särskilt värda att bevara har ett förstärkt skydd. Dessa får inte förvanskas.

### PBL KAP 8 § 13 (FÖRVANSKNING):

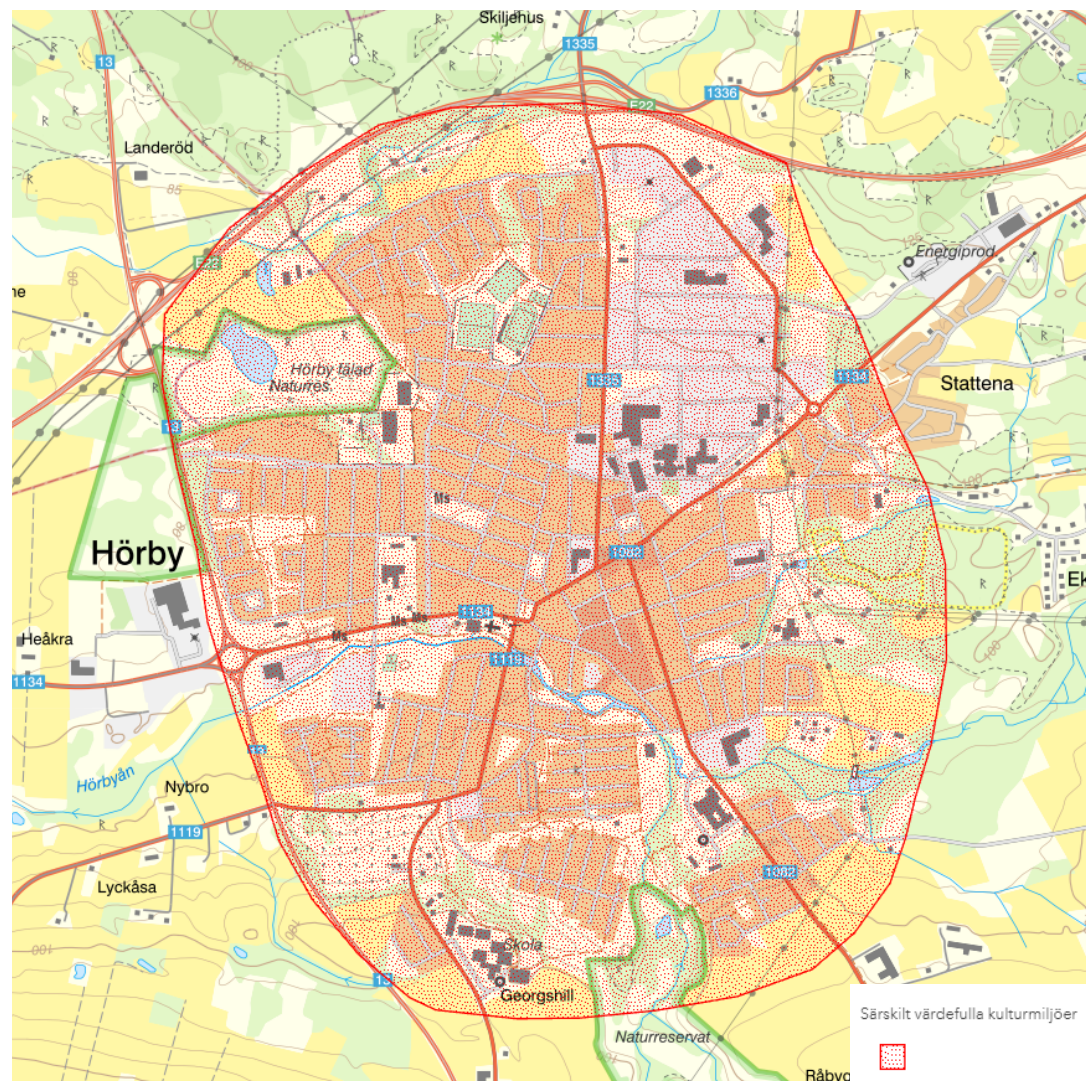
*En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.*

## REGIONALT KULTURMILJÖPROGRAM

Hörby tätort är som helhet utpekad som särskilt värdefull kulturmiljö i Skånes kulturmiljöprogram. Planområdet ligger inom det utpekade området. I kulturmiljöprogrammet anges följande:

### Motiv för bevarande

Hörby har i jämförelse med flertalet skånska stations-samhällen en annorlunda historia, där expansionen inleddes redan på 1600-talet med gästgivaregård och tingshus och förstärks med marknaden på 1700-talet. Byggnader och torgbildningar förknippade med detta tidiga expansionskedje är av stor betydelse. Även stadsplanemönstret norr om Gamla torg är intressant och ovanligt, i så motto att det är tillkommet före järnvägen. Tillsammans visar detta en tidig tätortsutveckling, som framför allt berodde på näringsfrihetsförordningarna 1846 och 1864 samt ortens geografiska läge, men däremot helt oberoende av järnvägen. Från slutet av 1800-talet genomgår Hörby en hastig utbyggnad med järnvägar, industrialisering och befolkningsökning. Här känner man igen mönstret från andra stationssamhällen. Karaktäristiskt för Hörby är handelns betydelse och de många torgen, som tidigare använts för handel, är av stort värde. Hörbys roll som regioncentrum manifesteras i en stads-mässig bebyggelsestruktur och flera märkesbyggnader, delvis ritade av framstående arkitekter.



Utbredning av området identifierat som särskilt värdefull kulturmiljö. Källa: Skånes kulturmiljöprogram

## GÄLLANDE DETALJPLAN

Gällande detaljplan för fastigheterna är 2-HÖB-73, förslag till ändring av stadsplan för Hörby (laga kraft 1939-01-20). Planen innehåller inga skydds- eller varsamhetsbestämmelser avseende kulturvärden. Markanvändningen inom planområdet regleras som område för bostadsändamål, område för sluten byggnadssätt respektive område som ej får bebyggas. Detaljplanen möjliggör för bebyggelse i tre våningar.

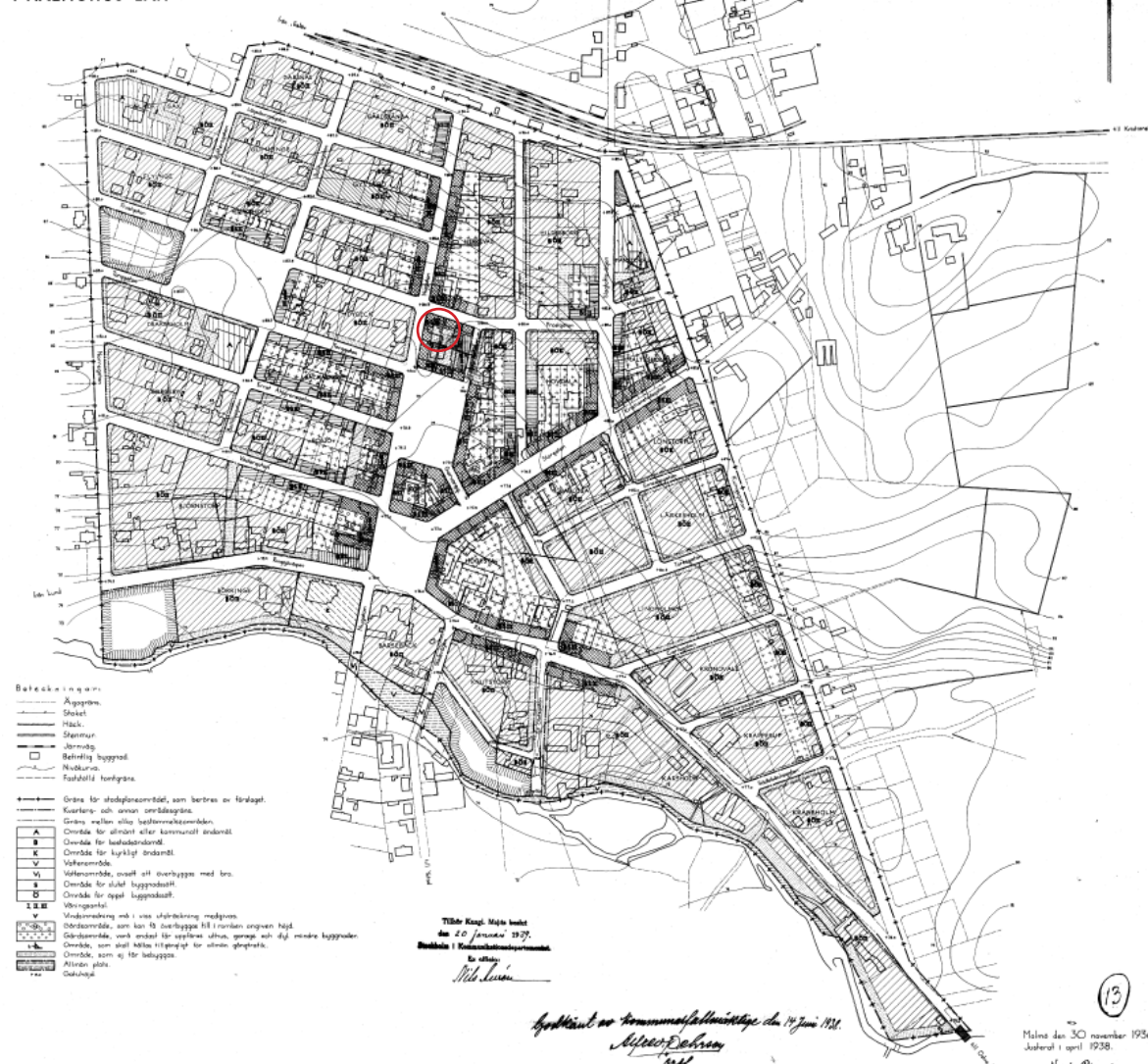
## PÅGÅENDE DETALJPLAN

För fastigheten pågår arbete med ny detaljplan sedan 2023-04-03. Syftet med den nya detaljplanen är att möjliggöra etablering av ett kulturhus inom planområdet, att bevara en befintlig biografverksamhet samt att säkerställa lämplig omfattning, placering och utformning av bebyggelsen.



Utsnitt ur planmosaik över gällande och pågående planer. Hasslarp 14 inom grön markering, pågående planarbete. Källa: Hörby kommun.

## FÖRSLAG TILL ÄNDRING AV STADSPLANEN FÖR DEL AV HÖRBY KÖPING I MALMÖHUS LÄN



Gällande detaljplan 12-HÖB-73, förslag till ändring av stadsplan för Hörby antagen 1939. Hasslarp 14 inom röd ring. Källa: Hörby kommun.

# HISTORIK

## HÖRBY

### Äldre historia

Att döma av fornlämningarna i området har Hörby sannolikt en bebyggelsekontinuitet sedan omkring 1000-talet e.kr. Ortsnamnets sammansättning tyder på att det tillkommit under vikingatiden eller något senare. Förledet 'Hör' härrör från det fornnordiska ordet hörgr, vilket betyder bergås eller stenröse. Ordet var även synonymt med offerplats, eftersom hedniska offer brukade förrättas på bergåsar. Hörby tros ha varit en gemensam offer- och marknadsplats för ett större omland, belägen i häradets mittpunkt (för detta saknas emellertid bevis). Det finns sannolikt ett historiskt samband mellan Höör och Hörby. Enkla ortsnamn är äldre än sammansatta, så Höör lär ha varit det äldre samhället, och Hörby har sedan bildats av människor som utflyttat därifrån.

Byn växte fram kring ån som går genom södra delen av dagens Hörby. Norr om åstranden byggdes en kyrka på 1140-talet, och öster om kyrkan etablerades en samling gårdar. På 1500-talet utgjordes bebyggelsen av ett tjugotal bondgårdar som låg samlade mellan den gamla byvägen Råbygatan och ån i söder.

Byn fick betydelse som knutpunkt genom sitt läge i en fyrvägs korsning, där riksvägen som förband södra Skåne med Kristianstad och i förlängningen även Småland passerade. Med anledning av det strategiska läget och de många resande som passerade anlades i Hörby på 1660-talet en gästgivergård. Denna var placerad i anslutning till platsen som kom att bli Gamla torg. Hörby utvecklades

även under 1600-talet till administrativt centrum för Frosta härad, och ett tingshus uppfördes 1697 i anslutning till landsvägskorset med kyrkan och gästgivergården. Ortens förhöjda status, servicefunktioner och välanknutna position i vägnätet kan ha bidragit till att en marknad med medeltida anor flyttade hit från Hallaryd år 1748. En marknadsplats etablerades således på den öppna ytan framför gästgivergården, och marknaden i Hörby blev med tiden känd i hela landet. Det var utifrån marknadsplatsen som ortens första torg- nuvarande Gamla torg- började ta form. Marknaderna var betydelsefulla för samhällets utveckling, och stärkte Hörby i funktionen som centralort för ett större omland.

### 1800-tal

Fram till omkring 1840 kvarstod i hög grad Hörbys medeltida bystruktur med kringbyggda gårdar koncentrerade till landsvägskorset i anslutning till ån och kyrkan. Vid torget fanns utöver gästgivergården och tingshuset också i början av 1800-talet en magasinsbyggnad känd som "Höga hus" och ett fånhus. Något längre söderut vid ån fanns ett fattighus, och ytterligare två hus som sannolikt var smedhus och ryttarehus. Norr om gamla torget låg ett kärr. Runtomkring och vidare norrut var det fäladsmark, som till delar var mycket sank.

Laga skifte genomfördes i Hörby 1839, och därefter började bondgårdarna att flyttas ut, rivas och ersättas av gatuhus. Detta sammanföll med att näringsfrihet infördes omkring mitten av 1800-talet, vilket medförde en snabb tillväxt i Hörby med handlare och hantverkare som etablerade sina verksamheter i nya affärshus vid torget och Storgatan.



Kartskiss över Hörby år 1841. 1981 års gatunät inlagt i ljus ton. Källa: Hörby i äldre tider



Gästgiveriet vid Gamla torg under 1800-talet. Källa: Gammalstorp

På 1860-talet ska marknadsplatsen ha flyttats ut till den vidsträckta fäladsmarken öster om Slagtoftavägen, med utgångspunkt från nuvarande Marknadstorget. 1860 byggdes även en väderkvarn vid Slagtoftavägen. 1879 upprättades en stadsplan för utbyggnad norr om det gamla torget. Stadsplane-kartan visar att ett stort nytt torg, benämnt 'Nya Torget', skulle anläggas rakt norr om det befintliga, och i norr och väst om detta hade ett rutnät av styckade tomter lagts ut.

1882 anlades järnvägen mellan Höör och Hörby, och järnvägsstationen uppfördes ett stycke norr om Nya Torg. Detta var startskottet på en explosions- artad bebyggelseutveckling. Ett flertal påkostade och i sammanhanget storskaliga, stadsmässiga byggnader i tegel skulle komma att uppföras snart efter järnvägens etablering. I anslutning till järnvägsstationen uppfördes 1883-85 järnvägshotellet, och 1884-85 det nya rikt dekorerade tingshuset. Det ursprungliga tingshuset vid Gamla torg hade brunnit några år tidigare. Nära Nya Torg, längs Nygatan eller Järnväggsgatan, som den också kallades, lät Frosta Härads Sparbank uppföra en stor och påkostad bankbyggnad 1882-84. Gatan, som förband järnvägsstationen i norr och Gamla torg i söder, hade nu fått en helt central betydelse och blev ny huvudgata. Järnvägsstationen markerade gatans slutpunkt i norr, och utgjorde fondmotiv synligt på långt avstånd utefter denna nya centralaxel i den framväxande staden. Samma år som järnvägen anlades utannonserades 60 nya tomter i närheten av stationen och utefter Nygatan. Tomterna bebyggdes till stor del med envåningshus placerade i liv med gatan, så att slutna stadsmässiga kvarter så småningom kunde bildas.

1885 brann väderkvarnen, och en ny byggdes upp på den gamla grunden. Järnvägen hade även bidragit till livaktig industri av annat slag, 1872 startade ett bränneri och 1891 ett mejeri.



Den första stadsplanen från 1879. Nya Torg är utlagt rakt norr om det befintliga torget, och samhällets expansion norrut bereds genom ett rutnät av nya tomter. Källa: Hörby i äldre tider



Järnvägsstationen, sedd från spåren. Källa: Gammalstorp



Vy norrut längs Nygatan från korsningen med Prostgatan. I fonden syns stationen. Källa: Gammalstorp



Nordligaste delen av Nygatan. Järnvägsstationen är ett utpräglad fondmotiv. Källa: Gammalstorp

På 1890-talet byggdes en ny och större kyrka, och den äldre kyrkan införlivades i den nya.

Under slutet av 1800-talet verkar den ständigt ökande torg- och marknadshandeln ha blivit organiserad i kategorier, förlagda till de olika torgen. 1888 fick hantverkarna flytta till Nya torg, medan Gamla torg reserverades för försäljning av livsmedel och lantmanprodukter. Nya torg har även kallats Grisatorget och Sillatorget på grund av att man sålt grisar och fisk där. På motsvarande sätt har torget i väst (nuvarande Parktorget), tidigare kallats Hästatorget, och nuvarande Marknadstorget i öst har kallats för Oxtorget eller Kotorget.

1894 blev Hörby municipalsamhälle, och bara något år innan sekelskiftet 1900 planerades för en övergång till köping. I samband med detta upprättades nya stadsplanekartor där rutnätskvarter var utlagda hela vägen fram till järnvägsstationen.



Nya Torg omkring sekelskiftet 1900. Vy mot nordost.  
Källa: Gammelstorp

### 1900-tal

År 1900 blev Hörby köping, och samma år revs den gamla gästgivaregården för att ge plats åt det nya Stora hotellet, som idag är den dominerande byggnaden vid Gamla torg.

Industrialiseringen fortsatte genom etableringen av Hörby bruk och elverk 1902, samt slakteri 1913.

1907 byggdes Folkets hus, som bl.a. hade filmvisning och fungerade som Hörbys första biograf. 1918 började även Stora hotellet ha filmvisning i salongen, och samma år öppnade en renodlad biograf, "Stora biografen" vid Torggatan. Hörby började alltmer bli en stadsliknande tätort med ett växande nöjesliv.

Under 1900-talets början förlängdes Nygatan söderut till Ystadsvägen, och kvarteren i denna del byggdes ut. Utbyggnaden fortsatte med kvarteren vid Hästatorget/Parktorget. Under 1920-talet bebyggdes områden vid Slagtoftavägen, Kristianstadvägen, och områden i norr. Kungsgatan tillkom mellan Slagtoftavägen och Råbygatan. Äldre delar av samhället gick igenom viss "sanering" under perioden



Gamla Torg efter att gästgiveriet rivits och ersatts av Stora hotellet. Källa: Gammelstorp



Utsnitt ur karta över Hörby municipalsamhälle 1898.  
Källa: Hörby i äldre tider



Smågrishandel på Nya Torg under en torgdag på 1920-30-talet. Källa: Gammelstorp



mellan krigsen, då äldre byggnader revs och ersattes av nya. Biografen Metropol uppfördes 1925 vid Nygatan. Under 1930-talet bebyggdes områden kring norra Parktorget, och under följande årtionden byggdes områden i öster och väster ut.

Andra hälften av 1900-talet blev en period av mer måttlig tillväxt i Hörby. 1945 byggdes ett nytt kommunhus vid Slagtoftavägen, ritat av Hans Westman. Redan 1955 hade det blivit för litet, och ett nytt uppfördes vid Ringsjövägen (också ritat av Westman).

Grisamarknaderna höll fortsatt till på Nya Torg under 1930-50-talen. Under 1950-60-talen utgjorde torget busstation, och försågs med en liten bussterminalbyggnad som också inrymde Pressbyrå. Persontrafiken med järnväg hade upphört 1961, vilket gjorde att bussförbindelserna fick ökad betydelse. I torgets södra del revs den äldre bebyggelsen 1965

för att ge plats åt det nya s.k. ICA-huset, som fyllde upp större delen av kvarteret med nya affärslokaler. 1967 upphörde järnvägstrafiken helt till Hörby, och godstrafiken lades över på lastbil.

1971 revs de äldre byggnaderna på Nya Torgets östra sida, och Systembolaget som hade köpt fastigheterna lät uppföra en ny affärsbyggnad. Efter en period av stagnation ser samhället mot slutet av 1970-talet en ny period av tillväxt i samband med gröna vägen och intresset för att bo i småhus. Det byggdes nya villaområden och anläggningar för fritid och rekreation, och äldre hus revs för att ge plats åt nya flerbostadshus med hyresrätter. I västra hörnet Prostgatan/Nygatan byggdes flerfamiljshus 1990. Utvecklingen bromsades sedan något år in på 1990-talet av lågkonjunkturen.

Under 2000-talet uppfördes höga flerbostadshus i södra delen av Nya Torg och vid Kristianstadsvägen.



*Flygvy över centrala Hörby 1957, från kyrkan och Stora hotellet i söder och norrut. Nygatan är ett tydligt genombrott i bebyggelsen, det uppenbara huvudstråket som anknyter till de båda torgen. Den småskaliga bebyggelsen kvarstår fortfarande kring Nya Torg, och på torget har en busstation tillkommit. Vid Ringsjövägen rakt norr om kyrkan syns prov på 1950-talets folkhemsbyggande med bl.a. det nya kommunhuset. Källa: Kringla*



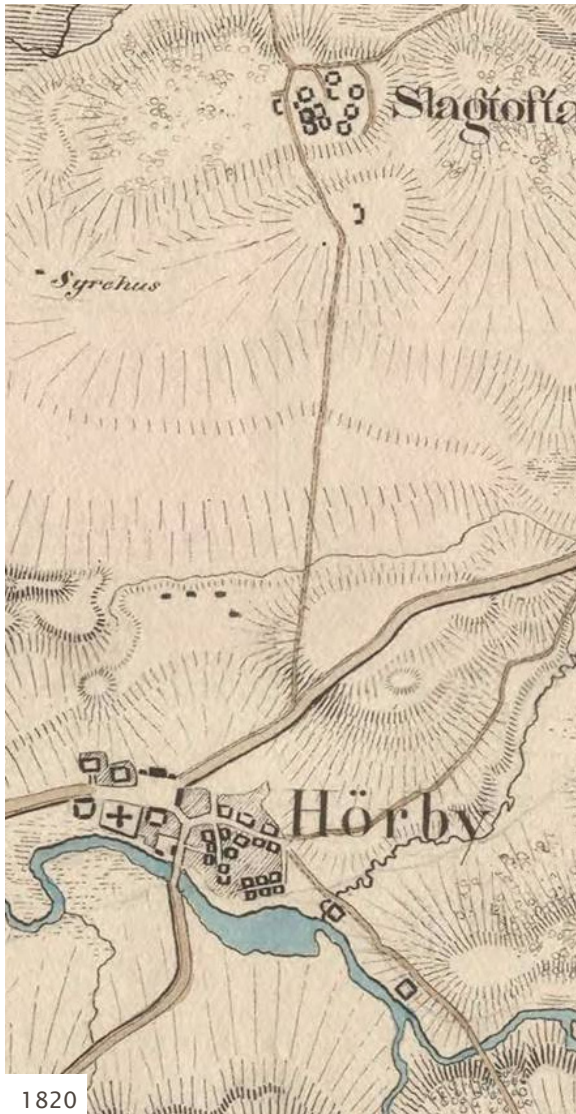
*Nya Torg förbereds för marknad, 1950-talet. Vy mot nordöst. Källa: Gammalstorp*



*"Grisamarknad" på Nya Torg under tidigt 1940-tal. Källa: Gammalstorp*



*Bussterminalbyggnaden på Nya Torg, 1960-70-tal. Källa: Gammalstorp*



Skånska recognosceringskartan, 1812-1820. Den medeltida bystrukturen kvarstår, gårdarna ligger samlade mellan byvägen (Råbyvägen) och Hörbyån i anslutning till landsvägskorsningen. En öppen plats har bildats här vid gästgivaregården och kyrkan. Källa: Lantmäteriet



Generalstabskartan 1865. Effekten av skiftesreformerna är tydliga, många av gårdarna har flyttats ut och utmed vägarna har istället byggts gatuhus. Källa: Lantmäteriet



Utsnitt av karta över Hörby municipalsamhälle, 1898. Staden har expanderat norrut i stadsmässiga rutnätskvarter, där Nygatan bildar en rät centralaxel som förbinder de två torgen i söder med järnvägsstationen i norr. Källa: Hörby i äldre tider



1910-tal

Häradsekonomska kartan 1910-1915. Staden genomgår en explosionsartad bebyggelseutveckling i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Kvarteren som kantar Nygatan fram till järnvägsstationen är nu i det närmaste helt utbyggda, och expansionen fortsätter i andra riktningar. Gästgivaregården vid Gamla torg har ersatts av Stora hotellet. Källa: Lantmäteriet



1940-tal

Flygfoto 1940-47. Kv. Hasslarp inom orange markering. Biograf Metropol har tillkommit. Samhället är på höjden av sin blomstringsperiod, och har expanderat kraftigt under 1900-talets första hälft. Källa: Kartbild.nu



1960-tal

Kv. Hasslarp inom orange markering. Få synliga förändringar sedan 1940-50-talet. Busstation har tillkommit på Nya Torg. Nytt kommunhus har byggts vid Ringsjövägen. Källa: Lantmäteriet



1970-tal

*Kv. Hasslarp inom orange markering. Den äldre bebyggelsen på Nya Torgs södra och östra sida har rivits och ersatts av storskaliga affärshus, det sk. ICA-huset i söder respektive Systembolaget i öster. Sparbanken har fått en stor tillbyggnad i hörnet Nygatan/Torggatan. Ytterligare en stor ny byggnad har tillkommit i Nya Torgs södra del på Nygatans västra sida. Källa: Lantmäteriet*



2000

*Kv. Hasslarp inom orange markering. Nya flerbostadshus har tillkommit i nordvästra hörnet av korsningen Nygatan/Prostgatan. I övrigt få förändringar. Källa: Kartbild.com*

## KV HASSLARP MED NÄROMRÅDE

Merparten av bebyggelsen i kvarteret Hasslarp uppfördes mot 1800-talets slut, under perioden 1870-1890-talet. Kvarterets utbyggnad kan ses i relation till den första stadsplanen 1879, då Nya torg och kvarteren norr om Gamla torg lades ut. Gatuhusen uppfördes tätt, i liv med gatan och byggdes samman så att kvarteret slöts mot Nya torg och Prostgatan. Små mellanrum mellan husen byggdes igen med murar, och på baksidan av tomterna fanns uthus och verksamheter av olika slag. Byggnaderna fick fasader i tegel, puts och trä, avfasade hörn till följd av byggnadsstadgan 1874, och inrymde affärer, verksamheter och bostäder.

Det östligast huset mot Nya torg, på Hasslarp 41:8, innehades av familjen Sjöberg och inrymde ursprungligen kaféörelse i källarplanet. På gården mot Bryggaregränd fanns en mangelbod där byborna kunde mangla tvätt mot en avgift. Huset har senare inrymt affär för barnkläder, radioaffär, lokal för Hörby Taxi, mataffär och zoo-affär. Huset uppfördes före 1897, och byggdes sedan om 1953 och 1973.

Intill, på Hasslarp 10, fanns snickeriverkstad och möbelaffär på gårdssidan. Boningshuset låg mot torget, och sammanbyggt med detta var en högsmal affärsbyggnad med balusterräcke och rundat skyltfönster som inrymde Nyrens Färghandel från 1907.

Byggnaden i kvarterets sydvästra hörn, på Hasslarp 12, inrymde från 1889 till 1993 L.G. Pamps blomsteraffär. Därefter flyttade en elfirma in. Idag är det återigen blomsteraffär, dock med annat namn. Byggnaden verkar ursprungligen ha haft träfasader, som vid någon tidpunkt reveterats.



Vy mot norr över Nya Torg och del av Kv Hasslarp rakt fram på höger sida, okänt årtal. Byggnaden till höger inrymde Nyrens färghandel i den högsmala delen med skyltfönster, medan den vänstra delen var boningshus åt innehavaren av möbelaffären som låg på gårdssidan. Byggnaden på hörnet, mitt i bild, är L.G. Pamps blomsteraffär. Huset till vänster inrymde manufakturaffär, och bortom detta skimtar sparbanken. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



L.G. Pamps blomsteraffär på hörnet Nygatan/Nya torg. Okänt årtal, före 1940-talet. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Vy mot nordöst, Nya Torg på en stormarknadsdag omkring 1920. Sjöbergs fastighet med kafé i källaren höger om stolpen. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren

I byggnaden i nordvästra hörnet av kvarteret (nu riven) hade ägaren av biograf Metropol August Nilsson sin skoaffär under delar av 1920- och 30-talet. 1925 lät han uppföra Biograf Metropol på den intilliggande tomten, och drev därefter båda verksamheterna parallellt under en period. Före Nilssons skoaffär innehades lokalerna i hörnbyggnaden av Hörby Kooperativa förenings affär, och efter att skoaffären flyttat i början av 1940-talet öppnade en frisörsalong. Byggnaden har även vid olika tidpunkter inrymt guldsmedsaffär, Skånska dagbladets redaktion, sjukkassa, målare, och toffelaffär. Byggnaden uppfördes före 1897 och genomgick en större ombyggnad 1983.

Byggnaden intill, Prostgatan 9, inrymde foto och radioaffär från 1919. I samma byggnad fanns även en matservering. Sista byggnaden i kvarteret, Hasslarp 41:7 inrymde en elfirma från 1926. Sannolikt är det befintliga huset byggt kring denna tid, men det kan även ha blivit uppfört så sent som 1938 (enligt bevarandeprogrammet) och har i så fall ersatt en tidigare byggnad på platsen. Huset köptes sedan och omvandlades till Tahiti conditori, som finns kvar idag. Den södra delen mot Bryggaregränd byggdes till omkring 1950. Det lilla trähuset mitt emot i hörnet Bryggaregränd/Prostgatan innehades av skomakare Österholm.

På norra sidan av Prostgatan fanns sadelmakeri och tapetserarverkstad på hörnet. Därefter inrymde hörnbyggnaden mangelbod och på övervåningen låg café Svea. Intill låg en skomakeriverkstad, och intill denna en villa som under period också var hattaffär.



A. Nilssons skoaffär på hörnet Nygatan/Prostgatan, okänt årtal. Mitt emot fanns sadelmakeri och tapetserarverkstad samt skomakeriverkstad i den lägre byggnaden. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Vy mot väst längs Prostgatan. Prostgatan 7-11 till vänster, med byggnaden som nu inrymmer Tahiti condis närmast. Okänt årtal. Källa: Gammalstorp



Vy mot öst längs Prostgatan, troligen något före 1920. Affärslokalen i hörnhuset innehades då av Hörby kooperativa förening. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Hörnhuset på norra sidan Prostgatan med nedgång till sadelmakeri och tapetserarverkstad och ingång till Café Svea på hörnet. Okänt årtal Källa: Gammalstorp



Vy mot väst längs Prostgatan, okänt årtal. Foto- och radioaffär på Prostgatan 9. Källa: Gammalstorp



Sjöbergs fastighet vid Nya torg/Bryggaregränd efter att den byggts om och fått gula tegelfasader. Okänt årtal, efter 1953. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren

På Nya torgs västra sida utmed Nygatan inrymde de tre byggnaderna bl.a. kafé och manufakturaffär. Manufakturaffären låg på hörnet Torggatan/Nygatan, och utgjorde senare även affärslokal för Hörby Kooperativa förening och Hörby Varuhus, varefter den blev Ebbas Condis. Byggnaderna står kvar idag men är kraftigt ombyggda och har fått fasader i mexitegel. På torgets östra sida låg i början av 1900-talet Nils Perssons bryggeri, med bostadshus mot torget och bryggeriverksamheten på gårdssidan. Dessförinnan lär där ha funnits ett bränneri. Vidare fanns ett kafé och en cykelverkstad. Fastigheten såldes till Systembolaget 1971, varpå husen revs och nya affärslokaler byggdes i dess ställe.

På Nya torgs södra sida fanns matservering, sedermera frukt- och grönsaksaffär, och specerihandlare. Byggnaderna revs 1965 för att ge plats åt det nya ICA-huset, som bl.a kom att inrymma modeaffär och apotek.

Väster om Kv. Hasslarp uppfördes vid Nygatan 1884 Frosta Sparbank sitt monumentala bankhus, med stor tillhörande trädgård och vaktmästarbostad på Prostgatan. På 1970-talet fick bankhuset en storskalig senmodernistisk tillbyggnad i söder. Norr om sparbanken låg på hörnet Nygatan/Prostgatan tidigare en låg tegelbyggnad som inrymde polishus. Denna revs 1988, och därefter uppfördes kring 1990 flerbostadshus i dess ställe.

Innan de omvälvande förändringarna under 1960-70-talet verkar kvarteret runt Nytorget till stora delar ha bibehållit den struktur och karaktär som etablerats mot slutet av 1800-talet och kring sekelskiftet 1900. Det var småskaliga kringbyggda kvarter med ett myllrande stadsliv, där husen mot gata och torg inrymde bostäder för verksamhetsinnehavare såväl som affärslokaler och andra utåtriktade verksamheter, ofta på olika våningar. Även på gårdarna fanns blomstrande småskaliga verksamheter av skilda slag, såsom verkstäder, hantverk och bryggeri. Det fanns ett stort antal matserveringar, kaféer och konditorier, nästan i vartannat hus. Detta var uppenbart ett område där mycket människor rörde sig och tyckte om att uppehålla sig.



*Oversvämning 1945. Pamps blomsteraffär har reviderats och putsats. Källa: Gammelstorp*



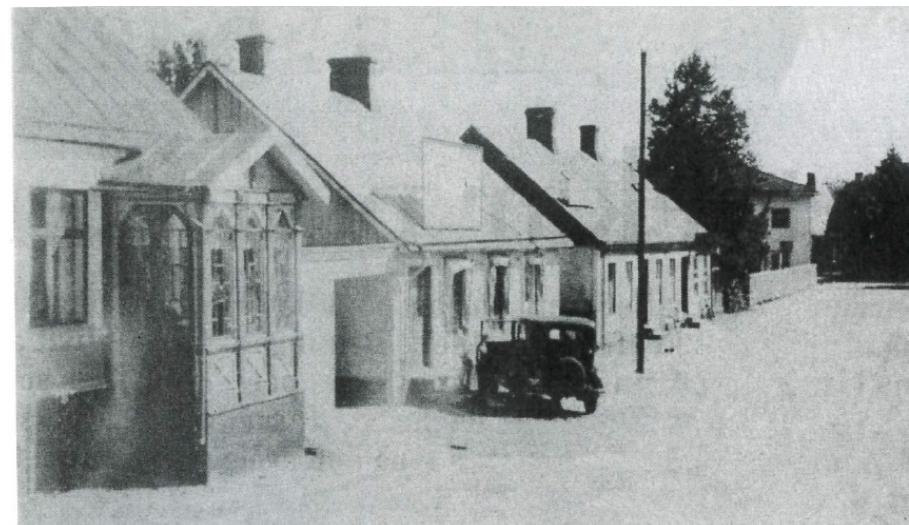
*Vy mot nordväst över Nya Torg, okänt årtal. Centralt i bild syns manufakturaffären till höger, och Kristina Olssons kafé i mitten. Pamps blomsteraffär längst till höger. Sparbanken skymtar längs Nygatans fortsättning. Källa: Gammelstorp*



*Vy norrut längs Nygatan från korsningen med Prostgatan, 1950-talet. Vid denna tid fanns Ebbas Condis i bottenvåningen (tidigare var det Sveas). Källa: Gammelstorp*



Grishandel och "sillstånd", södra delen av Nya Torg. På hörnet låg Liljas speceriaffär, och till vänster om denna en frukt- och grönsaksaffär (utanför bild). Okänt årtal. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Östra sidan av Nya Torg, okänt årtal. Bilen står utanför cykelaffären, huset bortanför inrymde en matservering och på gården fanns bryggeri. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Det s.k. ICA-huset som uppfördes i södra delen av Nya torg år 1965 och ersatte de tidigare affärshusen. Okänt årtal, tidigast 1965. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Byggnaderna i östra delen av Nya Torg revs 1971, och ersattes då med nya affärslokaler för Systembolaget. Okänt årtal, tidigast 1971. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren





Vy söderut längs Nygatan från korsningen med Prostgatan, okänt årtal. Hörnhuset inrymde manufakturaffäroch var senare även affärslokal för Hörby kooperativa förening, och herrekepingen Hörby Varuhus. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Byggnaden i nordvästra hörnet Nygatan/Prostgatan var polishus, men inrymde även en modeaffär på gaveln. Här har även funnits skofabrik, skräddare och hattaffär. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Husen längs Nygatan på Nya Torgs västra sida, okänt årtal. Huset till vänster var ursprungligen ett bageri, och blev sedan Kristina Olssons Kafé. Huset till vänster hade träfasader vid denna tid. Källa: Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren



Frosta härads Sparbank, Hörby.  
Frosta härads sparbank, uppförd 1884 vid Nygatan rakt väster om Kv Hasslarp. Okänt årtal Källa: Gammalstorp

## HASSLARP 14

### BIOGRAFEN METROPOL

Biografbyggnaden i rött tegel uppfördes vid Nygatan 19 mittemot Frosta Sparbank år 1925 efter ritningar av Fritz Österlind i Malmö. När biografen invigdes den 2 september 1925 hade den 290 platser, och var i jämförelse med den befintliga Stora biografen på Torggatan en ny och modern inrättning utrustad med ridå, bättre stolar och platser på balkong. Filmen som visades på premiärdagen var Monsieur Beaucaire i regi av Sidney Olcott. Biografverksamheten hade startats av skohandlare August Nilsson, som hade skoaffär i det intilliggande huset på hörnet Nygatan/Prostgatan. Biografen drevs helt av August Nilssons familj; sonen var maskinist, dottern tog emot biljetter till balkongen, frun stod i biljettkassan, och August själv tog emot biljetter till salongen.

1939 genomgick Metropol en renovering som innebar vissa förändringar interiört. Träbänkarna byttes ut mot stoppade fåtöljer i polerad björk med röd klädsel (tillverkade av Gemla i Diö), och salongen fick en ny grön ridå. August Nilsson fortsatte att driva biografen fram till 1942, då han sålde den vidare till Kaj-Ewe Jönsson från Hässleholm. Kaj-Ewe ärvde utöver Metropol sin fars biografkedja 1949, och köpte 1952 även Hörbys äldre biograf på Torggatan (då Scala, tidigare Stora biografen). Under sin tid som ägare av Metropol genomförde Kaj-Ewe vissa förändringar; han lät bygga en avskiljande vägg innanför salongsentrén som ledde biopubliken till höger respektive vänster parkett. Väggen avskärmade mot störande ljus och buller då folk rörde sig in och ut under föreställningen.

Metropol drevs i Kaj-Ewes regi fram till 1980-talet, då den först såldes till Sigvard Svarvell 1982, och några år senare till Hörby kommun 1988. Kommunen lät därefter restaurera biografen 1993.

Interiören från Metropols salong figurerade 1995 i Bo Widerbergs film "Lust och färgring stor", och skulle då föreställa biografen Kaninen i Malmö 1943 (tidigare Alhambra, senare Aveny).

År 2000 byggdes biografen till på baksidan för att tillskapa utrymmen för omklädning. I samband

med detta utökades scenen, och en spiraltrappa för utrymning tillkom. Av bygglovshandlingarna framgår att det ställdes krav på att tillbyggnaden skulle utföras med hänsyn till biografens kulturhistoriska värden och anpassas till befintlig karaktär.

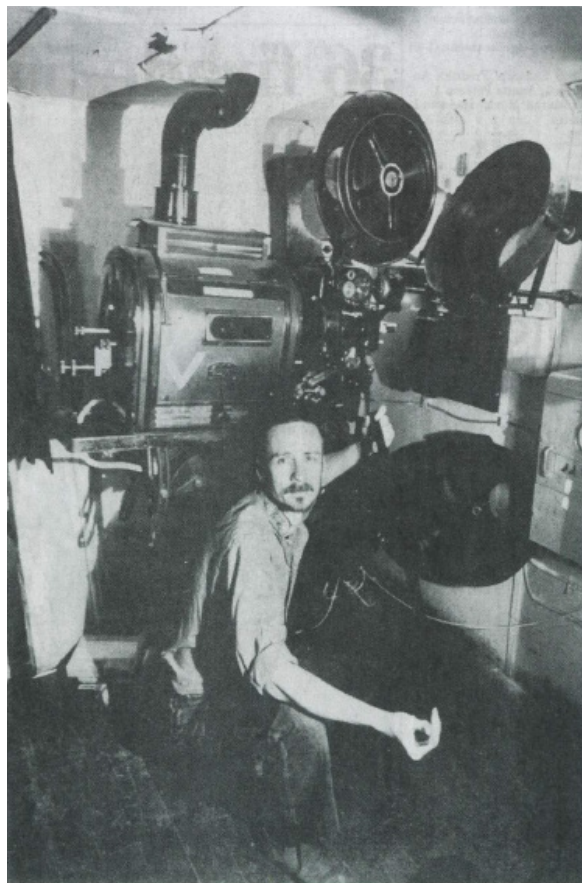
För omkring 15 år sedan byttes åter sätena i biografen, och den interiöra färgsättningen förändrades.



Biograf Metropol omkring 1930 (till höger). Över entrén, där det idag sitter ett skärmtak, fanns då en balkong (möjligen av utrymnings skull). Fönsterna på var sida om entrén var även mindre och spröjsade vid denna tid. Dessa har senare ersatts av större skyltfönster. Källa: Gammalstorp



*Två generationer av filmentusiaster framför anrika Metropol i Hörby. I mitten biografmaskinisten Henry Olsson som skötte de gamla projektorerna mellan åren 1954–1974.*



*- Det lär vara nästintill unikt i Sverige att det finns manuellt matade kolstavsprojektorer kvar. Och garanterat unikt är att det finns unga människor som kan hantera denna knepiga teknik, framhåller förste maskinisten Ivar Andersson på Svenska Filminstitutet i Stockholm. Gläd er hörbybor...*

*Tidningsurklipp om biograf Metropol. Här uppmärksammas att de gamla manuellt matade kolstavsprojektorerna verkar ha funnits kvar i Metropols maskinrum och använts under lång tid trots att tekniken blivit ålderdomlig och var svårhanterad. Detta ska ha varit mycket sällsynt i Sverige vid tiden. Idag är projektorerna flyttade till ett av kommunens förråd, och ambitionen är att de så småningom ska vara utställda på Hörby museum. Artal på tidningsurklippet okänt. Källa: Hörbys förvandling under de senaste 150 åren*

#### Måste passas

- i filmens barndom hade man

inte elektricitet utan fick klra med kalkjuslampa eller vad man kallar karbidlampor. När sedan elektriciteten kom i början på 1900-talet så var det just projektorer där kolet matades fram för hand som var i bruk. Frammot 1930-talet matades kolet i projektorn fram med hjälp av en liten motor och då hade maskinisten ett problem mindre. För inte nog med att gapet mellan de två kolstavarna hela tiden måste hållas konstant, utan biografmaskinisten måste också spola tillbaks film och passa när rullen eller kolet tog slut. Jag vet, för jag har själv kört och det var ett litet hel-sicke att hålla alla bollar i luften, säger Ivar Andersson och skrattar.



*Biosalongen så som den såg ut omkring år 2000.*

*Källa: Svenska biografier*

# NULÄGESBESKRIVNING OCH KARAKTÄRISERING

## CENTRALA HÖRBY

Hörbys centrala delar är till stora delar uppbyggda kring de större vägarna Råbyvägen/Ringsjövägen, Storgatan/Kristianstadsvägen och Nygatan. Dessa huvudvägar möts i det historiska vägkorset i södra delen av samhället. Här ligger Gamla Torg, och något norr därom ligger Nya Torg. Dessa är de två huvudsakliga centrumtorgen. Ytterligare två torg finns i väst och öst, men har ingen tydlig funktion som torg idag. Gamla och Nya Torg förbinds genom centralaxeln Nygatan med den f.d. järnvägsstationen i norr. Från Nygatan strålar tvärgator ut i väst och öst, så att bebyggelsen norr om Gamla Torg delas in i rutnätskvarter. Denna struktur är särskilt tydlig på västra sidan Nygatan. Ringsjövägen/Råbyvägen, som är den gamla byvägen, följer i stort Hörbyåns sträckning och förbinder Hörby med Ringsjön i väst och Råby i sydöst. Storgatan/Kristianstadsgatan fortsätter mot nordöst och förbinder Hörby med Kristianstad i nordöstra Skåne.

## Gamla Torg

Torget omges nästan uteslutande av 1800-talsbyggnader inrymmande affärer och verksamheter, med fasader i tegel och puts. Det monumentala stora hotellet i söder dominerar på platsen, och kyrkan med tornet som reser sig ovanför övrig bebyggelse i sydväst är också framträdande i stadsbilden. Kyrktornet och Stora hotellets spira är synliga i samhället på långt avstånd. Torget utgör idag även busstation, och trafiken från vägarna som möts här leds runt torget i en sväng i söder och öster.

### Karaktär

- 1800-talsbebyggelse i rött tegel och puts, bitvis påkostad och rikt dekorerad
- 2-3 våningar, (tegeltäckta) sadeltak, frontespiser och avfasade hörn.
- Affärer och verksamheter i bottenvåningarna
- Kyrkan och Stora hotellet är framträdande i stadsbilden



## Nya Torg

Torget utgörs av en stor öppen yta med parkering, lekplats och korslagda gångvägar, som ramas in av trädrader på alla sidor. Torget kantas av gatuhus från 1800-talet i norr och i väster längs Nygatan, samt storskaliga utbredda affärsbyggnader från 1960-70-talet i söder och öster. Bebyggelsen är generellt låg, med undantag för två sentida flerbostadshus som reser sig betydligt högre i öst. Gatuhuset är i olika grad förändrade; några har försetts med ny fasad i annat material, men de bibehåller i stort form och skala från 1800-talets slut. Torget är välfrekventerat och livligt trafikerat, och verkar utgöra huvudpunkten för Hörbys stadsliv idag. Närpå samtliga byggnader inrymmer utåtrikade verksamheter och affärer mot torget.

### Karaktär

- Gatuhus från 1800-talets slut och utbredda affärskvarter från 1960-70-talet
- Låg bebyggelse i 1-2 våningar med enstaka högre inslag.
- Gatuhus med sadeltak, avfasade hörn och frontespiser.
- Affärer och andra utåtriktade verksamheter med skyltfönster och tydliga entréer.
- Viss variation i fråga om material; puts, tegel, mexitegel, skivmaterial, och plåt förekommer i fasaderna runt torget.

## Nygatan

Huvudgatan som sträcker sig från Gamla och Nya-Torg i söder till den f.d. järnvägsstationen i norr. Gatan har en stigning mot norr som gör att järnvägsstationen förstärks som fondmotiv vid gatans slut. Byggnaderna är genomgående placerade mot gata, markytorna är hårdgjorda, bebyggelsen är tät och stadsmässig. Genom släpp mellan byggnader finns viss genomsiktighet in på kvarterens gårdar. Gatan har en begränsad bredd och gaturummet upplevs därmed ha en måttlig, mänsklig skala. Norr om Nya Torg präglas östra sidan av gatan mestadels av låga gatuhus från slutet av 1800-talet. På västra sidan är det större variation, och här finns ett antal högre byggnader från senare tidsperioder, varav en sekvens med flerbostadshus i norra delen. Det sker överlag en upptrappning i skala mot stationen i norr, som omges av högre symbolbyggnader i tegel.

### Karaktär

- Gatan utgör nord-sydlig centralaxel genom samhällets mitt
- Stadsmässigt: hus mot gata, hårdgjorda ytor, rutnätsplan, få inslag av grönska
- Den f.d. stationen som fondmotiv.
- 1800-talskaraktär på östra sidan gatan: putsade gatuhus i 1,5 våningar med sadeltak, frontespiser och avfasade hörn
- Bebyggelse av varierande ålder på västra sidan, till stor del flerbostadshus i tegel, 2-3 våningar.
- Upptrappning i skala mot norr.
- Högre symbolbyggnader i rött tegel

## Storgatan/Kristianstadsvägen

Storgatan är bred och motsvarar den gamla riksvägens sträckning genom orten, som förbinder Hörby med Malmö via nuvarande Ringsjövägen i syd och leder vidare nordöst mot Kristianstad. Gatan kantas av trädrader på båda sidor, och är försedd med cykelväg och gatuparkering på sydöstra sidan. Byggnaderna i södra delen är 1-3 våningar höga och inrymmer verksamheter och bostäder. Bebyggelsen utefter gatan är blandad i fråga om ålder och karaktär, och härrör från sent 1800-tal till 2000-talet. Den äldsta bebyggelsen är traditonella gatuhus. Från 1900-talet finns påkostade flerfamiljshus i funkisstil med affärslokaler i botten, låga utbredda affärs- och hallbyggnader från 1960-70-talet på norra sidan av gatan, och flerbostadshus från 1980-90-tal. Under 2000-talet har två högre flerbostadshus tillkommit. Längre nordöst vid korsningen med Slagtoftavägen övergår bebyggelsen i högre flerbostadshus.

### Karaktär

- Bred trädkantad gata
- Blandad bebyggelse från sent 1800-tal till 2000-tal
- Verksamheter och bostäder.
- 1-4 våningar, höjden trappas upp något i nordöst
- Stadsmässigt, i synnerhet på södra sidan av gatan.
- Kyrkan är ett tydligt fondmotiv i söder
- Varierade fasadmaterial, mycket tegel och puts men även inslag av skivmaterial, plåt, betong och glas.



Vy norrut längs Nygatan från nordvästra hörnet av Nya Torg. Nygatan har en svag stigning norrut, och skalan trappas upp mot stationen i fonden. I anlutning till den f.d. järnvägsstationen finns även andra symbolbyggnader i tegel i en något större skala; det tidigare järnvägshotellet (nu bibliotek) och det tidigare tingshuset (nu museum). Västra sidan av Nygatan (till vänster i bild) kantas av bebyggelse med större variation i ålder och som överlag är något högre än på östra sidan. Bebyggelsen på östra sidan utgörs fortfarande till stor del av låga gatuhus från slutet av 1800-talet och tiden kring sekelskiftet 1900.



*Vy över Nya Torg från norr. Torget kantas av gatuhus i norr och väst, och av utbredda låga affärsbyggnader från 1960-70-talet i syd och öst. I öst reser sig två högre flerbo-  
stadshus från 2000-talet. Nygatans räta axel fortsätter vidare långt åt söder, och förbinder Nya och Gamla Torg*



*Vy mot Gamla Torg från Storgatan i nordöst. Torget ramas in av kyrkan, Stora hotellet och andra relativt påkostade byggnader i puts och tegel, merparten av hög ålder.*



*Stora hotellet. Den monumentala byggnaden reser sig något högre än många av de äldre byggnaderna i centrala Hörby, och spiran syns på långt avstånd.*



*Vy mot nordöst längs Storgatan/Kristianstadgatan från Gamla Torg.*



*Vy mot Gamla Torg från Nygatan. De putsade affärshusen har inrymt speceriaffär och apotek.*





*Vy norrut längs Nygatan från Gamla Torg.*



*Vy över Nya Torg från Nygatan i söder.*



*Den f.d. järnvägsstationen och järnvägshotellet, som nu är bibliotek, vid Nygatan slut i norr. Bortom symbolbyggnaderna i tegel finns mestadels bostäder i denna del.*



*Vy norrut längs Nygatan. Gatan har en svag stigning mot norr, vilket förstärker järnvägsstationen som fondmotiv. Längs gatans östra sida finns mestadels låga, putsade gatuhus. På västra sidan utgörs bebyggelsen i denna del av högre flerbostadshus i tegel.*



Vy mot bebyggelse i södra delen av Storgatan. Längs gatan finns en blandning av bebyggelse från olika epoker. På bilden ett lågt putsat gatuhus följt av högre funkishus i tegel.



Vy söderut längs Storgatan, med Gamla Torg och kyrkan i fonden. Här syns det s.k. ICA-huset, ett lågt och utbredd affärskvarter från mitten av 1960-talet som vänder fasader mot både Storgatan, Nya Torg och Nygatan.



Storgatan. Lågt putsat gatuhus med avfasat hörn, typiskt för samhällets äldre bebyggelse, följt av flerbostadshus i gult tegel från 1980-90-talet längre bort.



Vy norrut längs Storgatan/Kristianstadvägen. Elegant funkishus närmst i bild. Låga utbredda hallbyggnader på andra sidan vägen. Högre flerbostadshus längre bort.

## KVARTERET OCH NÄROMRÅDET

Kvarteret Hasslarp är närapå kvadratisk och mycket centralt beläget i Hörby, rakt norr om Nya Torg. Kvarteret avgränsas i väster av Nygatan, i norr av Prostgatan och i öster av Bryggaregränd. Mot Nya Torg utgörs kvarterets bebyggelse av tre gatuhus i 1,5-2 våningar från slutet av 1800-talet. Husen har fasader i puts eller tegel och sadeltak med frontespiser. Affärsdelen med balusterräcke och rundat skyltfönster, som idag inrymmer en thai-restaurang, tillkom sannolikt omkring 1900. Två av husen är sammanbyggda med en lägre garagegedel. Huset längst i öster har under 1900-talets andra hälft fått en ny tegelfasad med en förenklad detaljering, och utgör idag bostad. Det skiljer sig därmed något i karaktär från de intelligande husen. Dessa två hus i hörnet mot Nygatan och mitt för Nya Torg har en tydlig utåtriktad verksamhetskaraktär med flera skyltfönster. De inrymmer idag blomsterhandel, frisör och den redan nämnda thai-restaurangen.

Norr om hörnhuset vid Nygatan/Nya Torg ligger en gruslagd gårdsplan där det finns mindre uthus, enstaka träd och buskar, och bilar står parkerade. Gårdsplanen avgränsas mot Nygatan genom en låg putsad mur som förbinder hörnhuset och biograf Metropol. Från Nygatan ges full insyn mot gårdsplanen och biografens södra helt slutna tegelfasad. Synligheten av söderfasaden tillsammans med huvudfasaden mot Nygatan gör att biografbyggnaden

tydligt framträder som friliggande. I och med detta, och den i sammanhanget imposanta huvudfasaden, något högre skalan, fasaderna i tegel och det klassicistiska formspråket, får byggnaden en annan dignitet än intilliggande gatuhus, och karaktär av lokal kulturinstitution.

Mittemot på västra sidan av Nygatan ligger det monumentala Sparbankshuset, som är av ansevärd höjd gentemot gatuhuset. I söder är den sammanbyggd med storskalig mörk tillbyggnad från 1970-talet, med fasader i plåt, glas och natursten. Den ursprungliga banken är ett friliggande stort och påkostad hus i rött tegel från slutet av 1800-talet med staketomgärdad trädgård, där det finns stora träd av hög ålder. Byggnaden har tydlig institutionskaraktär, och är en av de symbolbyggnader i tegel som uppfördes i samband med järnvägens etablering på 1880-talet. Metropol speglar Sparbanken genom det röda teglet och de klassicistiska dragen. Tillsammans ger byggnaderna en representativ karaktär till detta parti av Nygatan.

Norr om biograf Metropol finns avrivna tomter efter två gatuhus som låg där fram till vintern 2023. Marken är grusad och inhägnad med staket. Genom den grusade ytans form och yttre linje är den tidigare kvartersstrukturen delvis fortfarande läsbar. Ett gatuhus finns fortfarande kvar inom kvarteret längre in på Prostgatan, i anslutning till de avrivna tomterna. Huset inrymmer Tahiti Condis och angränsar till Bryggaregränd i öst.

Bryggaregränd är en smal passage med karaktär av bakgata till Kv Hasslarp, kantad av småskaliga låga

bostadshus och uthus i trä med grönskande förgårdar, häckar och buskar.

I korsningen Nygatan-Prostgatan ligger i nordvästra hörnet ett tre våningar högt flerbostadshus i gult tegel från 1990, ungefär lika högt som Sparbanken. I nordöstra hörnet ligger ett typiskt gatuhus från 1800-talets slut med avfasat hörn, som följs av en småskalig äldre verkstadsbyggnad och villor av varierande ålder.



Vy norrut längs Nygatan från Nya Torg. Sparbanken med tillbyggnad till vänster, gatuhus och biograf Metropol på höger sida.



Raden med gatuhus inom kv Hasslarp avgränsar Nya Torg i norr.



Vy norrut längs Nygatan från korsningen med Prostgatan. På högra sidan putsade gatuhus och bibehållen låg skala. På vänstra sidan övergår bebyggelsen i flerbostadshus av tegel i en högre skala, som fortsätter fram till den f.d. stationen i fonden.



Vy söderut längs Nygatan från korsningen med Prostgatan. Den monumentala bankbyggnaden på höger sida skapar tillsammans med biograf Metropol ett sammanhang med fristående och påkostade byggnader i rött tegel som inrymmer för lokalsamhället viktiga funktioner.



*Vy från öst längs Prostgatan mot korsningen med Nygatan (till höger). Den gröna byggnaden inrymmer Tahiti Condis, och upplevs idag delvis avskuren från sitt sammanhang. I nivå med häckarna till vänster ligger Bryggaregränd.*



*Vy mot söder längs Bryggaregränd. Den smala passagen är kantad av småskalig bebyggelse i form av bostäder och uthus med gröna förgårdar och häckar.*



*Vy mot kvarterets nordvästra hörn vid korsningen Nygatan-Prostgatan, där de avrivna tomterna har efterlämnat en öppen yta mellan biografen och Tahiti Condis.*



*Vy mot norr längs Bryggaregränd.*

## HASSLARP 14

Adress: Nygatan 19

Uppförd: 1925

Ursprunglig funktion: Biograf

Nuvarande funktion: Biograf och teater

### EXTERIÖR

Biografbyggnaden är sammansatt av flera volymer som speglar dess rum och funktioner. Mot Nygatan finns en bredare representativ del med påkostad huvudfasad, som inrymmer foajén. Inåt gården en långsträckt och något smalare volym som inrymmer biosalongen. Längst i öst finns en lägre tillbyggnad som inrymmer omklädningsutrymmen och loge.

Byggnaden är uppförd med fasader i rött tegel, murat i munkförband. Teglet är sannolikt maskinlaget, men har ett grovt och livfullt utseende som påminner om handslaget. Sockeln i betong är låg och knappt synlig på sina ställen. Byggnaden har ett tydligt klassicistiskt formspråk, och är ett exempel på tjugotalklassicism i regional tappning där den sydsvenska tegeltraditionen framträder i kombination med de mer allmänna stiluttrycken. De klassicistiska dragen är tydligast i huvudfasadens komposition, med kraftiga hörnpilastrar, listverk, tympanon-motiv och symmetriskt placerade runda fönster och skyltfönster. I gavelröstet finns tegeldekori i form av en stjärna, och nedanför denna sitter den karaktärsfulla Metropol-skylden. Huvudentrén är indragen med trappande tegelskift kring öppningen. Porten utgörs av en röd pardörr i trä som är glasad och har spegelfyllnader nedtill. Ovan dörren sitter ett utåtvinklat trapetsformat skärmtak med inbyggd belysning, som troligen härrör från 1950-60-talet.

Mot gården i söder vänder byggnaden en helt sluten tegelfasad. I norr är den indragna salongsdelens fasad indelad med lisener. Från salongens nedre plan finns här två utrymningsdörrar infattade

i rundbågiga valvbågar, med dekorativa putsade fält upptill. Dörrarna är röda och spegelindelade pardörrar i trä. Ytterligare en utrymningsväg finns från balkong på övre plan, via en röd spegelindlad enkeldörr och en sentida spiraltrappa ned till mark. Teglet på denna sida är ljusare och av en annan karaktär än i huvudfasaden. Ursprunglig fasad kan ha byggts på, eller så har denna sida någon gång varit putsad. I den lägre tillbyggnaden finns entré och trappa till omklädningsutrymmen också mot norr. I den bredare volymen finns på nordöstra sidan en personalingång och ytterligare ett runt fönster.

Mot öster är tegelfasaderna nästintill helt slutna med undantag för ett litet lunettfönster i gavelröstet på den högre volymen.



Huvudfasad mot Nygatan.



*Vy från sydväst längs Nygatan.*



*Vy från norr. Byggnaden är indelad i tre tydliga volymer. Mot denna sida finns utrymningsdörrar, personalingång samt ingång till loge i tillbyggnaden.*



*Vy från gården i öster.*



*Fastigheten Hasslarp 14 från ovan. Sadeltaket är klätt med svart papp. Biografbyggnaden angränsar till avrivna tomter i norr.*



*Huvudentrén med skärmtak och indragen port.*



*Den ursprungliga Metropol-skylden.*



*Huvudentrén har en glasad röd pardörr med spegelfyllnader nedtill, infattad i en nisch med trappande tegelskift.*





Hörn mot öster markerat med kraftigt listverk. Det runda fönstret ger ljusinsläpp till trappan i foajén.



Dekorativa ursprungliga ventilationsgaller i huvudfasaden mot Nygatan.



Skärmtaket över entrén är uppåtvinklat, trapetsformat och försett med inbyggd strålformad belysning.



Personalingång mot öster med äldre spegelindlad trädörr.

## INTERIÖR

I biografbyggnaden inryms foajén i den breda publika delen som nås från huvudentrén mot Nygatan. Foajén sträcker sig över två våningar, och härifrån finns entréer till biosalongens nedre plan och balkong. På bottenplan i foajén finns den ursprungliga biljettluckan, en disk för försäljning av popcorn m.m., och tre toaletter. Biljettluckan sitter i en liten biljettkur, där den som sålde biljetterna ursprungligen stod. Golvet utgörs av grå terazzo-liknande klinker på båda planen. Väggar och tak är putsade. Väggarna har en brun färgsättning med guldfärgad dekor, som övergår i grönt närmast taket, vilket också är grönt. Denna färgsättning verkar vara sentida, och kan vara ett försök att återskapa ett tidigare utseende. I utrymmena finns profilerade golvsocklar, dörrfoder och andra snickerier. Dörrarna är spegelindelade och av trä i ljus grå kulör, varav några sannolikt är ursprungliga. Dörren till biosalongen på nedre plan är inklädd med galon. Till andra planet leder en trappa av betong med dekorativt profilerade steg och svängt smidesräcke. På andra planet har väggarna samma bruna färgsättning, men det putsade taket är vitt. Utöver dörren till balkongen finns här en dörr till projektorrummet. Ett runt fönster med djup fönsternisch vetter mot Nygatan. På båda planen i foajén finns i taket äldre belysningsarmaturer av glas, sannolikt från 1920-40-talet.

Innanför nedre entrén till biosalongen finns en avskiljande vägg klädd i galon, med svängda avslut i lackat mörkt trä på respektive sida. På väggen sitter två lampetter med frostat glas och blomsterdekor. Insidan av väggen mot foajén är inklädd med duk som är uppspänd på ramar. Båda väggarna i bakre delen av salongen har en svängd form. Golvet i salongen är ett ålderdomligt mörkt

trägol. Bakom den avskiljande väggen och i korridorerna vid sidan om raderna med säten är golvet täckt med en grå matta. På salongens nedre plan finns åtta rader med stoppade biofåtöljer i röd sammet och fanérat trä. Fåtöljerna byttes vid en interiörupprustning för omkring 15 år sedan. Salongens väggar har en grå bröstning nedtill med en profilerad bröstningslist, och upptill är de vita och putsade. Längs bröstningslistan sitter krokar där biobesökare kan hänga ytterkläderna. Längs väggarna finns ett flertal äldre radiatorer av gjutjärn. Bakom radiatorer och på flera andra ställen finns spår efter tidigare färgsättning med varmare kulörer, bl.a. rödbrunt (nedtill) och gult (upptill) samt grönt (bakom bioduken). Längst fram finns en hög svart scenuppbbyggnad, och innerst sitter bioduken och ridån.

Taket är mörkblått och kassetindelad med en avfasad form vid mötet med långsidornas väggar. Här finns även kraftiga profilerade taklister, som utöver att vara dekorativa används för att gömma kablar. I taket sitter två stora sexarmade ljuskronor av mässing med kupor av textil, som sannolikt härrör från 1940-talet. Mot norr finns två uppsättningar utrymningsdörrar; grå spegelindelade pardörrar av trä. Under balkongen sitter belysning i form av mässingsplafonder, sannolikt från 1940-talet.

På balkongen finns tre stolsrader, med enklare röda sammetsklädda fåtöljer. Golvet är ett svart brädgol. Mot salongen sitter en grå spegelindelad balkongfront med ett sekundärt räcke upptill. Bakre väggen utgörs av uppspänd duk, och här finns tydliga inramade fönsterhåll för projektorerna.

### Förändringar sedan uppförandet

- Ändrad färgsättning i foajén
- Mindre spröjsade fönster ersätts av skyltfönster
- Balkong i huvudfasaden tas bort och ersätts av ett fönster
- Skiljevägg tillkommer i salongen, troligen på 1940-talet
- Nytt skärmtak över entrén
- Byte av biostolar vid flera tillfällen
- Installation av hkp-toalett
- De äldre kolstavsprojektorerna ersätts
- Färgsättning i salongen ändras omkring 2010



Foajé, vy mot sydöst. Entré till biosalong och sentida försäljningsdisk till vänster. Tre toaletter rakt fram med spegelindelade dörrar.



Trappa till foajéns över plan.



Huvudentrén.



Galonklädda dörrar till biosalongen.



Försäljningsdisk och ursprunglig biljettlucka i väggen bakom.



Ursprunglig biljettlucka. På glaset finns text med äldre biljettpriser, möjligen från 1960-talet.



Biljettkuren och insidan av biljettluckan.



Golvet i foajen är ett terrazzoliknande klinker.



Hall och utgång på baksidan.



Takarmatur, foajéns nedre plan. Nedre glaspartiet saknas.



*Trappan till foajéns övre plan är av betong och har ett svängt smidesräcke.*



*Trappstegen av betong har profilerade avslut.*



*I trappan finns ljusinsläpp från ett runt fönster mot öst. Det övre bjälklaget har en profilerad utskjutande kant. Väggan mot bakre ingången har ett rundat hörn.*



Räcket upptill har kompletterats med ett sekundärt glasräcke.



Foajens övre plan. Runt fönster med djup nisch, och dörr till projektorummet.



Ursprunglig trädörr till biosalongens balkong. Profiletrade dörrfoder, golvsocklar, och hörnlist.



Äldre utrustning som troligen funnits i projektorummet.



Intakt äldre takarmatur på foajens övre plan.



Ursprungligt mässingstrycke på dörr till balkong.



*Avskiljande vägg i bakre delen av biosalongen.*



*Välvd bortre vägg i biosalongen, inklädd i uppspänd duk.*



*Den avskiljande väggens insida, sedd från biosalongen.*



*Mässingsplafonder på balkongens undersida.*



*Biosalongen mot öst.*



*Biosalongen mot väst.*



*Biosalongen mot norr. Två uppsättningar utrymningsdörrar, grå spegelindelade pardörrar med profilerade foder. Grå profilerad bröstningslist avslutar bröstningen.*



*Biosalongen från sydöst.*





*Vy över biosalongens nedre plan från balkongen. Åtta rader med biofåtöljer, och under dessa ett mörkt trägol.*



*Vy över balkongen. Tre rader med enklare biofåtöljer, svart trägol.*



*Sexarmade takkronor av mässing med kupor av textil, troligen från 1940-talet.*



*Bakre vägg på balkongen med inramade fönsterhål för projektorer.*



*Spegelindelad grå front på balkongen mot salongen. Sekundärt övre parti.*



*Ruta med äldre gul färgsättning i salong.*



*Väggparti bakom bioduken, sannolikt ursprunglig färgsättning i salongen.*



*Loge i tillbyggnaden i öst.*



*Utrymme bakom bioduken.*

# KULTURVÄRDE

## INLEDNING

I detta kapitel har kulturvärden identifieras på tre nivåer som en del av den antikvariska bedömningen:

- Centrala Hörby
- Kvarteret Hasslarp
- Fastigheten Hasslarp 14

## CENTRALA HÖRBY

### KULTURHISTORISK HELHET

Hörby har i jämförelse med flertalet skånska stationssamhällen en annorlunda historia, där expansionen inleds redan på 1600-talet med gästgivaregård och tingshus och förstärks med marknaden på 1700-talet. Den fortsätter under 1800-talet med en jämförelsevis tidig expansion med stadsplanen 1879, då Nya Torg och angränsande kvarter lades ut. Byggnader och torgbildningar förknippade med detta expansionskedje är av stor betydelse för Hörbys framväxt. Stadsplanemönstret norr om Gamla torg är av stort värde, delvis på grund av att det är tillkommet före järnvägen. Sammantaget berättar detta om en tidig tätortsutveckling, som framför allt berodde på näringsfrihetsförordningarna 1846 och 1864 samt ortens geografiska läge. Detta är utmärkande för Hörbys historia, då utvecklingen var oberoende av järnvägen.

Järnvägen etablerades sedan i början av 1880-talet, och från slutet av 1800-talet följde således en

explosionsartad bebyggelseutveckling, industrialisering och befolkningsökning. Nygatan förlängdes så att den förband torgen i söder med järnvägsstationen i norr, och blev det tätbebyggda samhällets nya centralaxel. Utbyggnaden i spåren av järnvägens etablering återspeglar utvecklingen av andra stationssamhällen som växte fram i slutet av 1800-talet.

Karaktäristiskt för Hörby är handelns betydelse och de många torgen, som tidigare använts för marknader och handel, är därmed av stort värde. Detta avspeglas i bebyggelsen, som är utformad för verksamheter och affärer, utlagd i ett stadsmässigt planmönster med byggnader mot gata. Hörbys roll som regioncentrum manifesteras utöver den stadsmässiga bebyggelsestrukturen även av flera märkesbyggnader såsom kyrkan, Stora hotellet, stationen, stationshotellet, museet (tidigare tingshuset), och Sparbanken.

I början av 1900-talet började ett nöjesliv växa fram i Hörby med bl.a. filmvisning och dans på Stora hotellet, järnvägshotellet, och folkets hus. Den första biografen etablerades, och under 1920-talet uppfördes den andra, Metropol. Dessa byggnader speglar utvecklingen av ett stadsliv kopplat till att människorna i det alltmer tätbebyggda Hörby fick mer fritid. De har därmed värde inte bara som symbolbyggnader utan även som kultur- och nöjesetablissemang av betydelse för det sociala livet.

Under 1900-talets andra hälft förändrades centrala Hörby genom att delar av den äldre bebyggelsen i form av gathus revs och ersattes av mer storskaliga

affärsbyggnader, främst längst Storgatan, södra delen av Nygatan och vid Nya torg. Trots rivningarna är kvartersstrukturen till stora delar bevarad eller åtminstone fortfarande läsbar där förändringarna varit omfattande.

## KVARTERET HASSLARP

Kvarterets struktur härrör från 1870-talets stadsplan och det rutnät som då lades ut för expansionen norr om Gamla Torg. Detta är ett utvecklingskede som är särskilt kulturhistoriskt intressant då det berättar om Hörbys framväxt före järnvägen, genom dess betydelse som handelsort och häradscentrum.

Merparten av byggnaderna inom kvarteret är uppförda under 1800-talets slut, vilket avspeglas i skala, utformning, material och förekomsten av verksamhetslokaler. Kvarterets karaktär är tydligt präglad av den handel och verksamhet som snabbt växte fram under sent 1800-tal med publika lokaler mot gata och torg men också inslag av bostäder och gårdsplaner med mindre gårdsbyggnader, även dessa kopplade till verksamheter. Mot kvarterets gårdar finns viss öppenhet, då släpp mellan byggnader är igenbyggda med lägre volymer, murar eller staket. Detta ger möjlighet till insyn och genomblickar, så att kvarteret upplevs kringbyggt men endast halvslutet. Således blir uthus och byggnader på gårdarna som tidigare inrymt verksamheter av skilda slag delvis synliga.

Det småskaliga sammanhanget längs Bryggaregränd och byggnaderna direkt öster om kvarteret

Hasslarp speglar området historiska sammansättning, med en uppdelning i publik representativ karaktär mot huvudgata och torg, och en mer anspråkslös, trång och gyttig verksamhetskaraktär på smala bakgator och gårdar. Här fanns verksamheter av enklare karaktär, såsom mangelbod, skomakare och verkstäder.

Kvarteret som helhet präglas fortfarande i hög grad av denna gyttiga 1800-talskaraktär. Biograf Metropol, som tillkom på 1920-talet, berättar om utvecklingen under det tidiga 1900-talet. Byggnaden vänder sig mot den publika sidan och det etablerade huvudstråket Nygatan, och ger med sin något större volym och mer påkostade gestaltning en ny tyngdpunkt till kvarteret. Detta förstärkte således kvarterets utåtriktade verksamhetskaraktär.

Som helhet är Kv Hasslarp en god representant för områdets 1800-talskaraktär. Rivningar av byggnader mot Prosgatan har dock bidragit till en fragmentering av bebyggelsen, som fram tills nyligen var intakt längs kvarterets alla sidor. Detta försvagar upplevelsen av den historiska helheten på platsen och läsbarheten av det historiska sammanhanget.

## HASSLARP 14

Trots rivningarna utgör fastigheten Hasslarp 14 fortfarande en tydligt ingående komponent i kvarterets struktur. Befintliga avrivna tomter inom fastigheten har läsbara yttre gränser och har därmed fortsatt ett visst värde som en del av den äldre kvartersstrukturen. Biograf Metropol utgör emellertid idag fastighetens huvudsakliga värde.

Biografbyggnaden har en rad historiska värden. Den är tidstypisk och därmed en god representant för tjugotalsskandinavismen och sin tids byggnadsskick överlag. De röda tegelfasaderna i kombination med de klassicistiska dragen visar på hur stilen har anpassats till sitt sammanhang och getts en regional prägel av sydsvensk tegeltradition. I och med detta besitter biografen byggnadshistoriska och arkitekturhistoriska värden, på både lokal och regional nivå.

Biograf Metropol speglar samhällsutvecklingen och det framväxande nöjeslivet i det alltmer stadsliga Hörby kring 1900-talets början. Biografen har alltså sedan dess uppförande haft en lokal betydelse som centralt och publikt nöjesetablissemang. Byggnaden vittnar även om en nationell utveckling kopplat till biografernas spridning i svenska städer och orter under 1900-talets början. Biografer började etableras i de svenska storstäderna kring sekelskiftet 1900, och spreds därefter på bred front i medelstora tätbebyggda orter under de följande decennierna. Utvecklingen nådde sin kulmen under 1920-talet, och perioden betraktas som ett slags biografernas guldålder. Metropol, som uppfördes

1925, återspeglar dessa utvecklingsskeden lokalt och nationellt, och besitter därmed samhällshistoriska värden. Skärmtaket och skyltfönsterna, som sannolikt härrör från 1940-60-talet, besitter också värden genom att de berättar om ett senare skede i biografernas historia. Genom sin bibehållna funktion och verksamhet som biograf under nästan hundra år har byggnaden ett stort kontinuitetsvärde. Under denna tid har byggnaden sannolikt varit välbesökt av lokalbefolkningen och utgjort en viktig mötesplats, vilket gör att den även har socialhistoriska värden.

Biografen har arkitektoniska värden kopplat till fasadteglets livfulla utseende och materialet, samt byggnadens välavvägda proportioner, detaljering och måttfulla skala, som visar på en anpassning till det lokala sammanhanget. Det klassicistiska formspråket, det röda teglet, den något högre skalan, och det faktum att byggnaden är friliggande, gör att den utmärker sig på platsen och tydligt får en annan dignitet och status än intilliggande gathus. Samtidigt är byggnaden liten relativt sett för att vara en biograf, med en intim biosalong. Detta medför rumsliga kvaliteter interiört och att byggnaden kommunicerar en småstadskaraktär exteriört. Byggnadens lättidentifierade gestalt och tydliga karaktär av biograf gör att den bidrar med miljöskapande värden längs Nygatan och inom kvarteret Hasslarp.

Genom sitt namn och tydliga skylt, sin långa kontinuitet, och formspråket som ger byggnaden en särställning inom kvarteret, har biograf Metropol byggt en identitet som långvarig kultur- och nöjes-

institution i Hörby. Det röda teglet knyter även an till andra samhällsviktiga och påkostade byggnader i centrala Hörby, som utmärker sig med fasader i rött tegel (exempelvis Sparbanken mittemot). I kraft av detta har Metropol identitetsvärden och symbolvärden.

Överlag är biograf Metropol en välgestaltad byggnad med balans i proportionerna, som till skalan är väl avvägd i förhållande till sitt sammanhang. Byggnaden är robust byggd och uppvisar en hög kvalitet på material och utförande. Vidare har byggnaden ett pedagogiskt värde genom sin mycket tydliga utformning kopplat till funktionen som biograf; både i huvudfasaden och i den långsträckt volymen som avspeglar biosalongens form. Metropol är idag Hörbys enda kvarvarande biograf- det har tidigare funnits fler. Lokalt är den således unik i sitt slag. Den representerar nationellt en byggnadstyp som var mycket vanligt förekommande i mindre orter under hela 1900-talet, men som blir alltmer sällsynt.

## SÄRSKILT VÄRDEFULL BYGGNAD (PBL 8:13)

### BIOGRAF METROPOL

Byggnaden bedöms uppfylla flera av Boverkets kriterier för att betraktas som en särskilt värdefull byggnad enligt PBL 8 kap 13§.

En byggnad eller bebyggelsemiljö kan vara särskilt värdefull om den tydliggör tidigare samhällsförhållanden. Biograf Metropol kan räknas till följande kategorier av byggnader som gör detta:

- Byggnader som representerar en tidigare vanlig byggnadskategori eller konstruktion som nu har blivit sällsynt.
- Byggnader som har representerat för lokalsamhället viktiga funktioner eller verksamheter. Det kan vara olika samhällsfunktioner som skolan eller järnvägsstationen eller andra verksamheter som fyllt en central roll för lokalsamhället som till exempel smedjan, butiken, **biografen**, badhuset eller den dominerande arbetsplatsen.

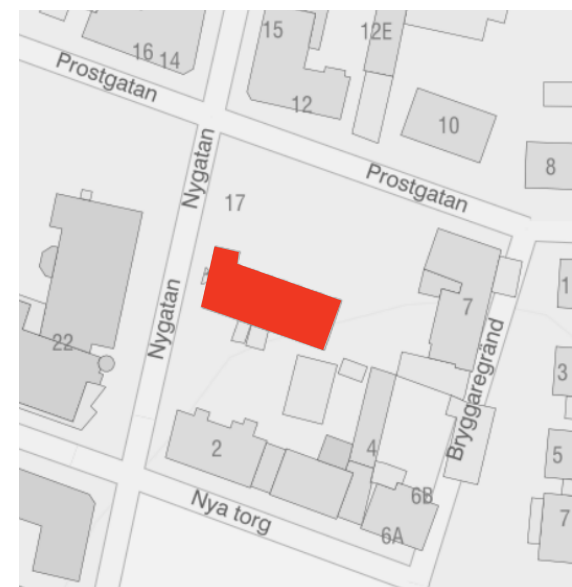
Vidare kan en byggnad vara särskilt värdefull om den värderas högt i ett lokalt sammanhang. Exempel på detta kan vara byggnader som har haft stor betydelse i ortens sociala liv eller för ortens identitet eller i lokala traditioner.


Metropol har varit en del av Hörbys sociala liv som publikt nöjesetablissemang under nästan hundra års tid.

Slutligen ingår i begreppet "särskilt värdefull" att byggnaden *särskilt väl ska belysa ett visst förhållande eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande.*

Metropol är Hörbys enda kvarvarande biograf, och har därmed inga lokala motsvarigheter.

*Kriterierna är hämtade från Boverkets PBL Kunskapsbanken.*



 Bebyggelse som bedöms särskilt värdefull enligt PBL 8:13.

## VÄRDEFULLA BYGGNADSDELAR METROPOL

### EXTERIÖR

- Ursprungliga runda fönster och lunettfönster av trä
- Tegelfasader av ursprungligt rött tegel (väst och syd)
- Entré med skärmtak och port
- Fasaddekor av färgat tegel i västra gavelröset
- Metropol-skylden
- Utrymningsdörrar av trä med spegelindelning

### INTERIÖR

- Ursprungliga trädörrar med spegelindelning
- Ursprungliga golv i foajé och salong
- Biljettlucka
- Takarmaturer
- Öppningar för projektorer i nivå med balkongen
- Ursprungliga snickerier såsom golvsöcklar, dörrfoder och bröstningslist
- Svängda trärelingar av mörkt trä på den avskiljande väggen i salongen
- Väggparti med bevarad ursprunglig färgsättning i utrymme bakom bioduken

## VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG METROPOL

### EXTERIÖR

- Volym uppbruten i olika delar som speglar funktion; bredare publik del mot gata, och 'funktionell' långsträckt del med salong bakåt gården.
- Klassicistiskt formspråk med hörnpilastrar, lisener, kraftiga listverk, tympanonmotiv och symmetriskt placerade runda och lunettformade fönster
- Skyltfönster och affischtavlor

### INTERIÖR

- Putsade väggar och tak
- Väggpartier klädda med uppspänd duk
- Indelning av salongens väggar med nedre bröstning
- Mörkt kassettak i salong
- Avskiljande vägg i bakre del av salong

# VOLYMSTUDIE, RÅD OCH RIKTLINJER, PLANBESTÄMMELSER



## VOLYMSTUDIE

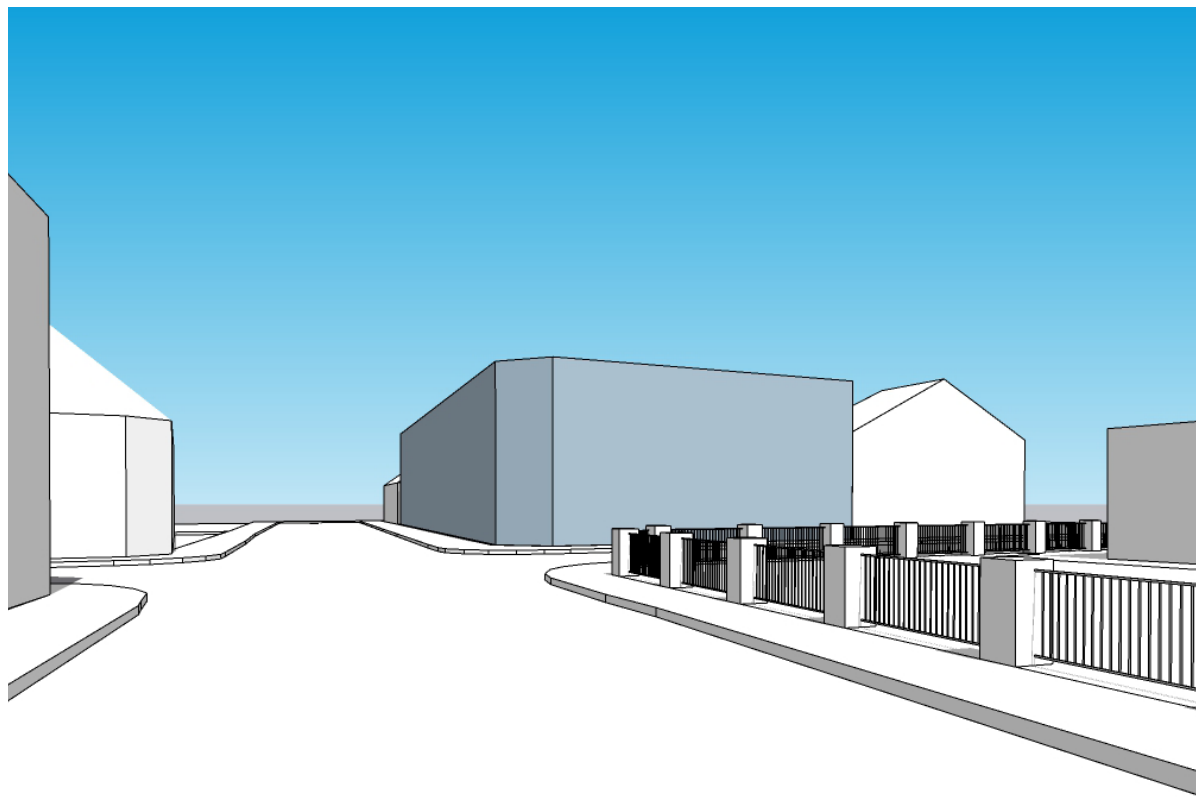
Följande avsnitt visar exempelvolymen på hur tillkommande bebyggelse skulle kunna komma att upplevas från gatunivå. Volymerna ska inte betraktas som förslag till hur tillkommande bebyggelse ska utformas. Volymexemplen visar snarare principiella skillnader i höjd och form för att illustrera vad som är mer eller mindre lämpligt kring hur tillkommande bebyggelse kan utformas med utgångspunkt i fastighetens och platsens identifierade kulturvärden.

### ALTERNATIV 1 Vy mot sydöst.

Alternativ 1 visar en enda stor volym från biograf Metropols norra sida till och med intilliggande fastighet längs Prostgatan (Tahiti). Volymen är utformad med platt tak i höjd med Biograf Metropols nockhöjd. Hörn mot Nygatan/Prostgatan är fasat.

Alternativet bedöms inte vara lämpligt ur flera aspekter. Förhållandet mot biograf Metropol, där byggnaden ligger direkt mot biografens norra fasad, gör att Metropol inte längre kan utläsas som en fristående volym samt att Metropols yttre volyms norra sida ej längre kan upplevas.

Därtill upplevs byggnadsvolymen som mycket omfattande och stor i förhållande till omkringliggande bebyggelse. Byggnadshöjden, med den enhetliga takfoten och det platta taket i kombination med långsträckta fasader längs gatorna riskerar att bli alltför dominerande i den i övrigt relativt låga och varierade miljön.



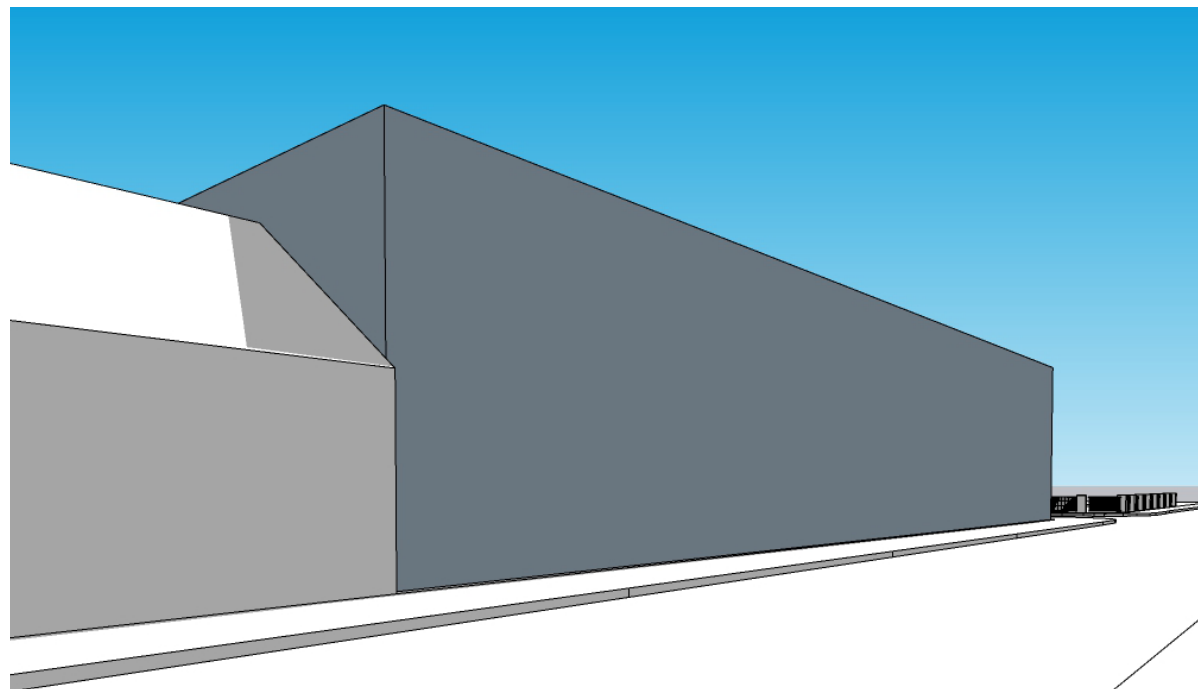
Alt. 1 Vy mot sydöst.



### ALTERNATIV 1 Vy mot sydväst.

Alternativ 1 visar från detta läge längs Prostgatan en stor enhetlig volym från intilliggande fastighet längs Prostgatan (Tahiti) till hörnet Prostgatan/Nygatan. Volymen är utformad med platt tak i höjd med Biograf Metropols nockhöjd (något som inte kan upplevas från detta läge).

Alternativet bedöms inte vara lämpligt utifrån flera aspekter. Volymen upplevs som mycket omfattande och stor i förhållande till omkringliggande bebyggelse. Byggnadshöjden, med den enhetliga takfoten och det platta taket i kombination med långsträckt fasad längs gatan upplevs alltför dominerande i förhållande till såväl Intelligagande fastighet som miljön i övrigt.



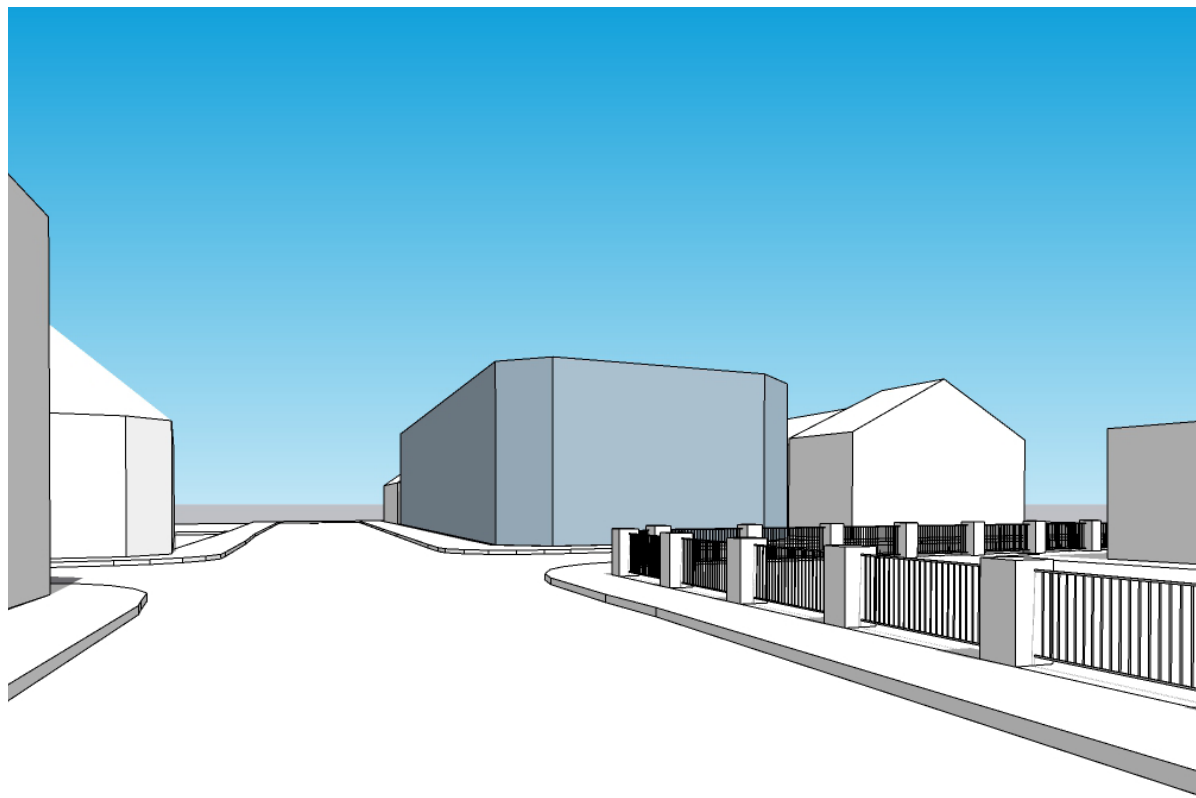
Alt. 1 Vy mot sydväst

## ALTERNATIV 2 Vy mot sydöst.

Alternativ 2 visar en stor volym från intilliggande fastighet längs Prostgatan (Tahiti) och över hörnet Prostgatan/Nygatan. Volymen är placerad med avstånd till biograf Metropol och har därtill fasat hörn mot Metropol. Volymen är utformad med platt tak i höjd med Biograf Metropols nockhöjd. Hörn mot Nygatan/Prostgatan är fasat.

Respektavstånd mot biograf Metropol och fasat hörn mot biografen bidrar till att biografen fortsatt upplevs som fristående samt att biografens norra fasad fortsatt kan upplevas från gata. Fasat hörn mot hörnet Prostgatan/Nygatan bidrar också till att att mjuka upp volymen något sett från gatan.

Byggnadsvolymen upplevs dock fortsatt som mycket omfattande och stor i förhållande till omkringliggande bebyggelse. Byggnadshöjden, med den enhetliga takfoten och det platta taket i kombination med långsträckta fasader längs gatorna riskerar att bli alltför dominerande i den i övrigt relativt låga och varierade miljön.



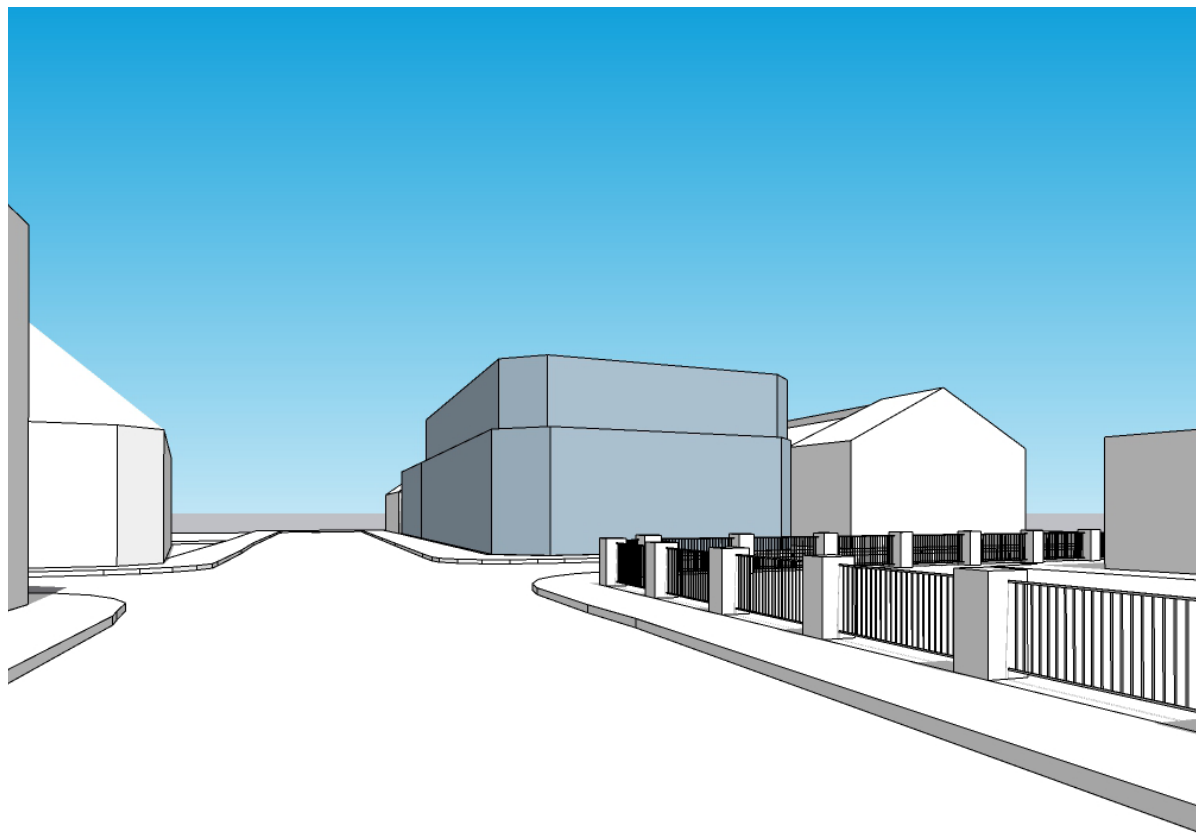
Alt. 2 Vy mot sydöst

### ALTERNATIV 3 Vy mot sydöst.

Alternativ 3 visar från detta läge längs Prostgatan tillkommande bebyggelse som är uppdelad i flera volymer. Likt alternativ 2 har volymen mot Nygatan ett avstånd samt fasat hörn mot biografen samt mot hörnet Prostgatan/Nygatan. Bebyggelsen utgörs av två huvudsakliga volymer, en större vid hörnet Prostgatan/Nygatan samt en mindre mot angränsande fastighet in efter Prostgatan (Tahiti)

Den större volymen har ett något indraget övre plan som bidrar till att volymen som helhet upplevs som mindre massiv än i alternativ 1 och 2. Den mindre volymen längs Prostgatan upplevs härifrån betydligt lägre då den utformats med sadeltak (vilket från detta läge är svårt att uppleva). Detta bidrar till en visuell nedtrappning mot angränsande fastighet (Tahiti). Tillsammans bidrar uppdelning både i antal volymer men också att dessa är varierade med olika takformer samt indraget övre plan till en variation som bättre speglar områdets karaktär.

Volymen mot hörnet Prostgatan/Nygatan utgör dock fortsatt en stor byggnad i förhållande till beftintlig äldre bebyggelse inom kvarteret, där både byggnadshöjd och långsträckta fasader riskerar att upplevas som väldigt dominant i miljön.



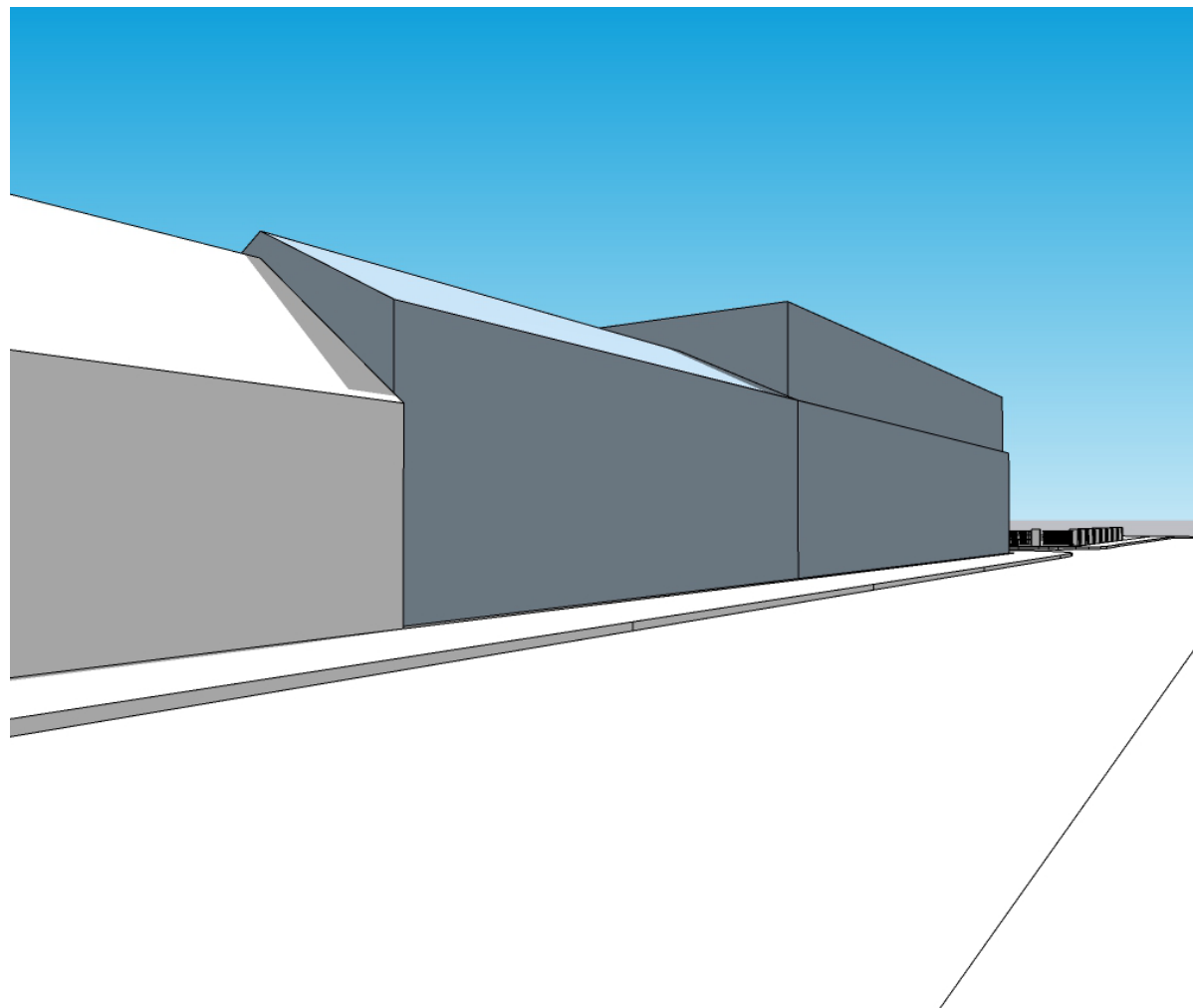
Alt. 3 Vy mot sydöst

### ALTERNATIV 3 Vy mot sydväst.

Alternativ 3 visar från detta läge längs Prostgatan med vy mot sydväst tillkommande bebyggelse som är uppdelad i flera volymer. Bebyggelsen utgörs av två huvudsakliga volymer, en större vid hörnet Prostgatan/Nygatan samt en mindre mot angränsande fastighet in efter Prostgatan (Tahiti)

Den större volymen har ett något indraget övre plan som bidrar till att volymen som helhet upplevs som mindre massiv. Den mindre volymen längs Prostgatan har en betydligt lägre höjd direkt mot gata då den utformats med sadeltak. Den volymmässiga anpassningen mot angränsade fastighet gällande takfotshöjd mot gata såväl som takform och nockhöjd bidrar till att tillkommande bebyggelsen ges en mjukare övergång till intilliggande fastighet.

De två volymernas fasader kan dock tillsammans riskera att upplevas som en enda lång byggnad och på så sätt fortsatt upplevas som väldigt dominant i en miljö som i övrigt består av i huvudsak mindre byggnader.

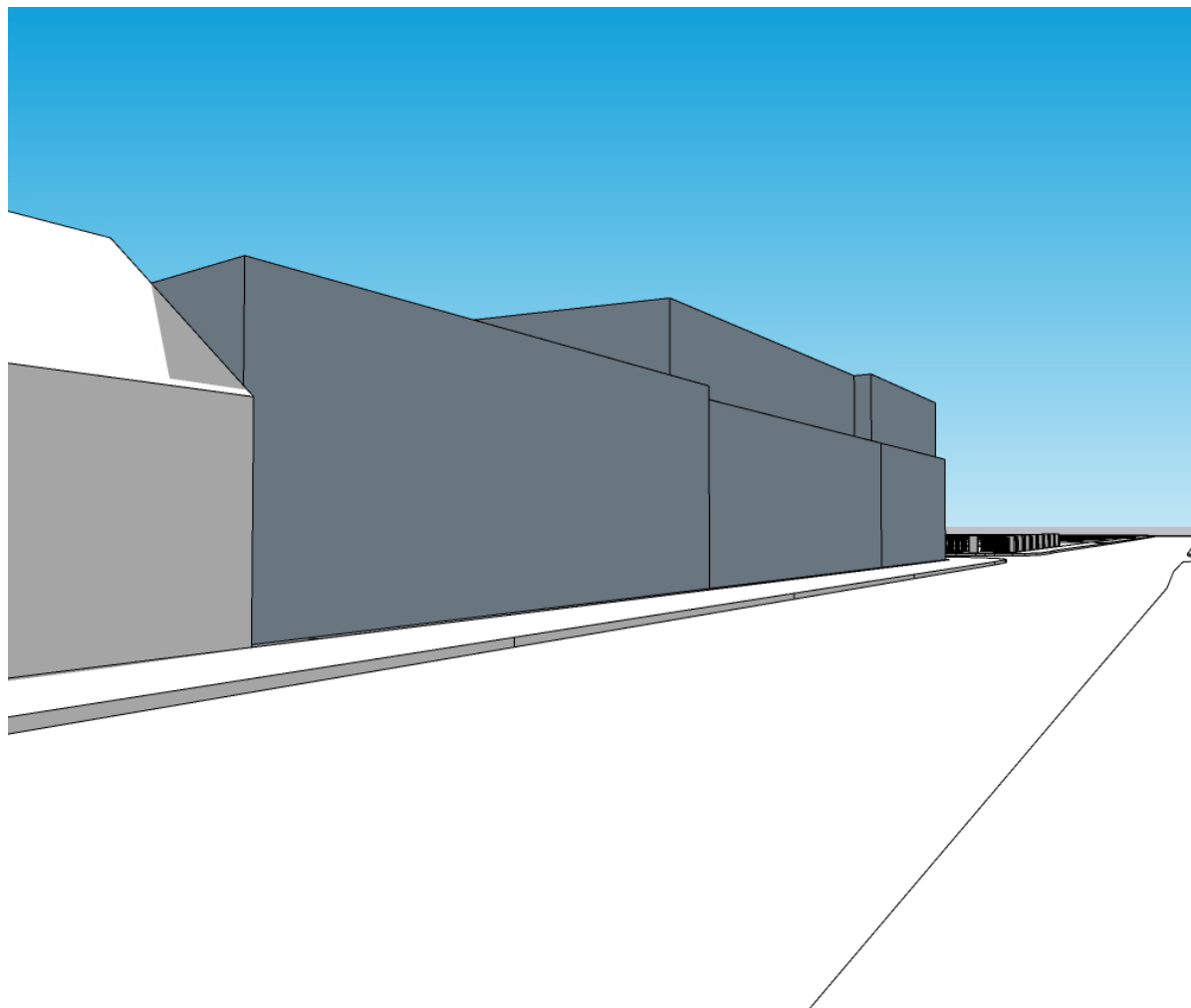


Alt. 3 Vy mot Sydväst

### ALTERNATIV 3.1 Vy mot sydväst.

Alternativ 3.1 är en utveckling av alternativ 3 där bebyggelsen från detta läge brutits upp med ytterligare en volym vilket totalt ger en upplevelse av tre volymer från detta läge. Volymen längst in efter Prostgatan mot angränsade fastighet (Tahiti) är lägre med ett till synes platt tak. Den volymmässiga anpassningen mot angränsade fastighet gällande takhöjd bidrar till att tillkommande bebyggelsen ges en mjukare övergång till befintlig miljö.

Intill denna har den större volymen ut mot Nygatan delats upp i två volymer där den inre fortsatt har platt tak och indraget övre plan. Denna volym har dock ett något djupare indraget övre plan vilket bidrar ytterligare till en ökad variation sett från detta läge. I gatuplan kan dock volymernas fasader fortsatt riskera att upplevas som en enda lång byggnad och på så fortsatt upplevas som väldigt dominant i en miljö som i övrigt består av i huvudsak mindre byggnader.

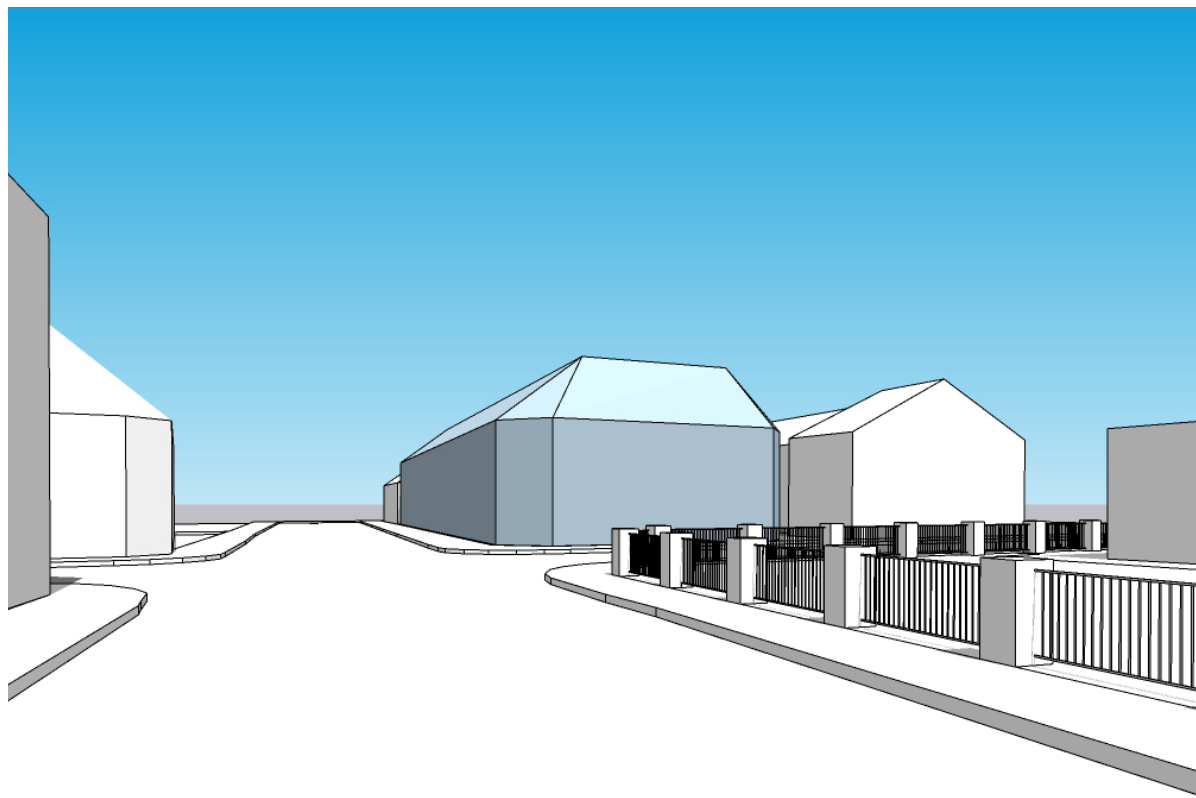


Alt. 3.1 Vy mot sydväst

#### ALTERNATIV 4 Vy mot sydöst.

Alternativ 4 visar från detta läge längs Prostgatan tillkommande bebyggelse i en stor volym med sadeltak (delvis valmade) mednock i höjd med biograf Metropol's nockhöjd.

Volymen är placerad med avstånd till biograf Metropol och har därtill fasade hörn mot biografen och mot hörnet Prostgatan/Nygatan. Takformen ansluter väl till områdets karaktär. Volymen upplevs dock från detta läge fortsatt som en stor byggnad i förhållande till befintlig äldre bebyggelse inom kvarteret, där både byggnadshöjd och långsträckta fasader riskerar att upplevas som väldigt dominant i miljön.

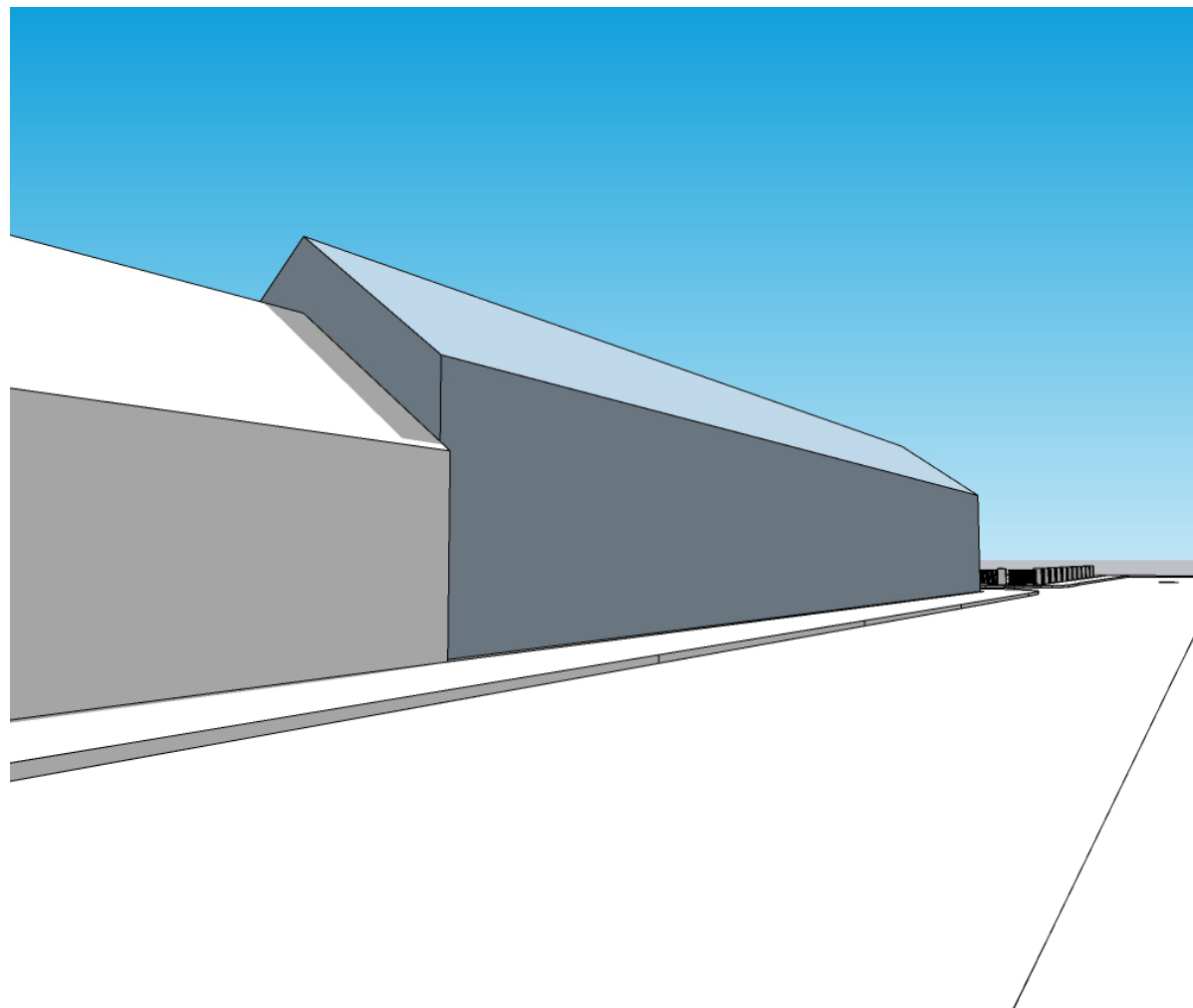


Alt. 4 Vy mot sydöst.

#### ALTERNATIV 4 Vy mot sydväst.

Alternativ 4 visar från detta läge längs Prostgatan med en vy mot sydväst en stor enhetlig volym från intilliggande fastighet längs Prostgatan (Tahiti) till hörnet Prostgatan/Nygatan. Volymen är utformad med sadeltak i höjd med Biograf Metropolsnockhöjd (något som inte kan upplevas från detta läge).

Volymen upplevs som mycket omfattande och stor i förhållande till områdets karaktär. Om än sadeltaket ansluter till områdets karaktär innebär en högre takfotshöjd men kanske framförallt byggnadens längd att skalan upplevs som främmande. Längs Prostgatan är det viktigt att tillkommande bebyggelse på något sätt bryts upp och varieras för att minska intrycket av en lång volym.



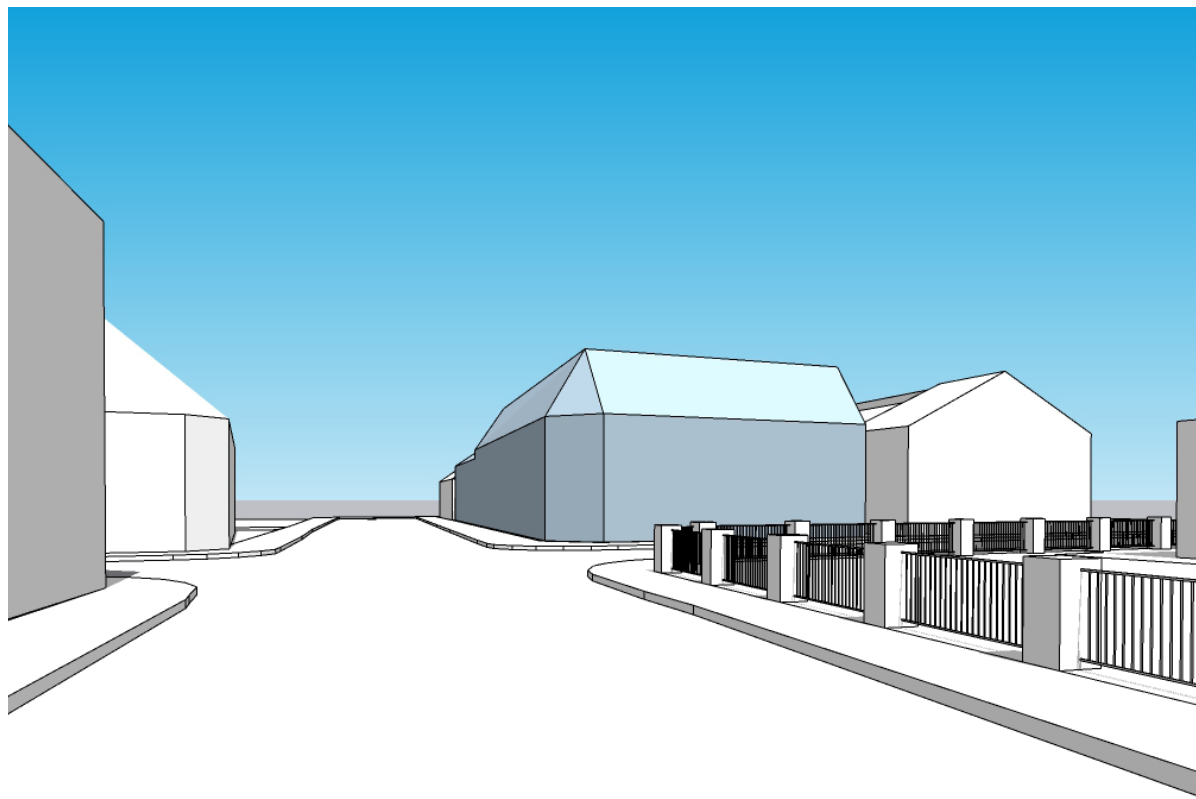
Alt. 4 vy mot Sydväst

### ALTERNATIV 5 Vy mot sydöst.

Alternativ 5 visar från detta läge längs Prostgatan tillkommande bebyggelse i två volymer med sadeltak (valmat över hörnet Prostgatan/Nygatan) med nock i höjd med biograf Metropol.

Volymen har mot biograf Metropol ett rakt avslutat hörn men är placerad med avstånd till biografen. Ett rakt avslutat hörn medger fortsatt insyn längs biografens norra fasad från gata men kan innebära att avståndet byggnaderna emellan behöver vara större för att uppnå samma insyn samt att biografen fortsatt upplevs som en fristående byggnad.

Takformen så som den upplevs från gatan i detta läge ansluter väl till områdets karaktär, om än den i detta förslag har en brantare taklutning. Volymen upplevs dock från detta läge fortsatt som en stor byggnad i förhållande till beftintlig äldre bebyggelse inom kvarteret, där både byggnadshöjd och långsträckta fasader riskerar att upplevas som väldigt dominant i miljön.

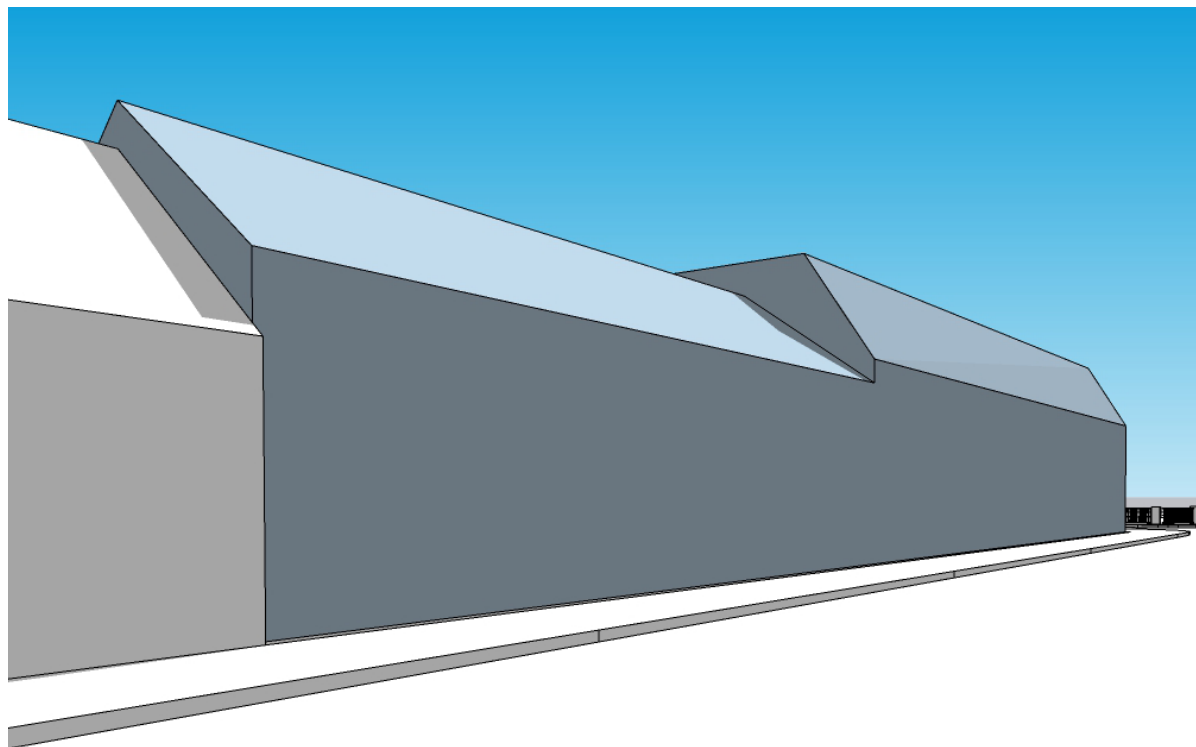


Alt. 5 Vy mot sydöst.



### ALTERNATIV 5 Vy mot sydväst.

I alternativ 5 har volymen från detta läge brutits upp genom att takformen varierats. Mot angränsade fastighet (Tahiti) ärnockhöjd och takfotshöjd lägre och utformat som ett sadeltak. Mot Nygatan är takfoten högre och takformen övergår mot gården i ett platt tak. Detta bidrar med variation. Byggnaden är dock fortsatt hög i jämförelse med direkt intilliggande miljö, något som tillsammans med den mycket långsträckt fasaden längs Prostgatan riskerar att upplevas som dominant i en miljö som i övrigt består av i huvudsak mindre byggnader.



Alt. 5 Vy mot sydväst.

# RÅD OCH RIKTLINJER

## TILLKOMMANDE BEBYGGELSE

För fastigheten pågår arbete med ny detaljplan. Syftet med den nya detaljplanen är att *möjliggöra etablering av ett kulturhus inom planområdet, att bevara en befintlig biografverksamhet samt att säkerställa lämplig omfattning, placering och utformning av bebyggelsen.*

Mot bakgrund av ovanstående värdebeskrivning och volymstudie följer här en vägledning med riktlinjer kring hur tillkommande bebyggelse inom den nya planen kan utformas med utgångspunkt i fastighetens och platsens identifierade värden och karaktär. Detta för att uppfylla krav i PBL 2 kap. 6 §

*"Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till*

*1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan."*

### HÖJD

Nya byggnader inom planområdet bör inte överstiga 2 våningar. Nockhöjd bör ej överstiga nockhöjd på Biograf Metropols volym mot gata. Indraget övre våning kan bidra till en mer mjuk upplevelse från gata.

### FÖRHÅLLANDE TILL GATA

Nya byggnader inom planområdet bör i huvudsak utformas med fasad i gatuliv i enlighet med omkringliggande bebyggelse. Mot korsning bör byggnad ha ett markerat hörn exempelvis genom avfasning eller rundning. Viss variation med mindre indrag, portikersläpp mellan volymer kan accepteras.

### ANTAL VOLYMER

Tillkommande bebyggelse inom planområdet kan utföras som en eller flera olika volymer.

En enskild större volym eller mindre antal volymer bör brytas upp så att de inte upplevs utgöra en stor volym sett från gata. Detta kan exempelvis åstadkommas genom indrag, släpp, eller variationer i takform, fönstersättning eller fasadutförande.

### BYGGNADSAREA

Ny bebyggelse inom planområdet bör även fortsättningsvis innefatta en öppen innergård. En innergård kan ha mindre strukturer eller komplementbyggnader.

### FÖRHÅLLANDE TILL BEFINTLIGA BYGGNADER

Nya byggnader bör ha ett respektavstånd med ett ett släpp mot Biograf Metropols nordvästra hörn. För att minska avståndet mellan ny byggnad och biografen har ny byggnad i detta läge med fördel fasat eller rundat hörn så att biografens nordvästra hörn fortsatt kan upplevas som en fristående byggnad från gata med möjlighet till inblickar som visar norra fasaden av Metropols yttre volym.

Nya byggnader bör anpassas i höjd genom nedtrappning mot befintlig byggnad på intilliggande fastighet (Tahiti). Viss höjdskillnad är godtagbar.

### TAKMATERIAL

Nya byggnader inom planområdet bör ha takmaterial av svart papp, röda tegelpannor eller svart plåt.

### FASADKULÖR

Fasadkulör bör anpassas till omkringliggande bebyggelses karaktär. Lämpliga kulörer bör vara dova, jordiga och inte för kulörta eller grälla.

### FASADMATERIAL

Nya byggnader inom planområdet kan utformas med huvudsakligt fasadmateriell av:

Ljus puts eller rött Tegel

Sockel, utförs med fördel av natursten. Fasader mot gata bör ej utformas med metall, glas, plåt, betong som huvudsakligt fasadmateriell. Dessa materiell kan dock ingå som delar av detaljer, i dörr- och fönsterpartier, skärmtak eller liknande.

### DETALJERING I FASAD

Fasader kan brytas upp horisontellt med linjeringar, listverk, fönsteromfattningar eller liknande. Vertikala inslag i fönstersättning eller annan detaljering kan bidra till att visuellt bryta upp en större volym så att de uppfattas som flera mindre från gata.

### TAKFORM

Nya byggnader inom planområdet kan utformas med:

- sadeltak
- sadeltak med valmning
- sadeltak med frontespis
- flackt sadeltak med rak takfotsfront
- platt tak

## FÖRSLAG PLANBESTÄMMELSER

I arbetet med ny detaljplan för fastigheten är det viktigt att tillkommande bebyggelse såväl som befintlig ges lämpliga planbestämmelser i linje med planens syfte; *möjliggöra etablering av ett kulturhus inom planområdet, att bevara en befintlig biografverksamhet samt att säkerställa lämplig omfattning, placering och utformning av bebyggelsen.*

Förslag till planbestämmelser ges med utgångspunkt i de kulturvärden som identifierats och beskrivits i rapporten.

### BYGGNADSVVERKS FORM, FÄRG OCH MATERIAL

- Byggnad ska placeras i fasadgräns mot gata
- Högsta nockhöjd på tillkommande bebyggelse är \*\*\* meter. *(får ej överstiga högsta nockhöjd på Biograf Metropol)*
- Högsta totalhöjd på tillkommande bebyggelse är \*\*\* meter *(här bör hänsyn till eventuella huvar eller andra tekniska påbyggnader tas. Det viktiga är att byggnadens huvudsakliga volym inte överstiger högsta nockhöjd på Biograf Metropol)*
- Fasadmaterial ska utgöras av rött tegel eller ljusputs.
- FÖRSLAG TILL BESTÄMMELSER TILL SKYDD FÖR KULTURVÄRDEN

Följande bestämmelser avses för Biograf Metropol

#### R

- Byggnad får inte rivas *(Biograf Metropol är bedöms som särskilt värdefull och bör därför beläggas med rivningsförbud)*

#### Q

- Biljettlucka med fönster och disk mot foajé ska bevaras.
- Trappa och trappräcke i foajé ska bevaras.
- Dörr mot salong (balkong) på övre plan i foajé samt mot biljettkur ska bevaras.
- Puts med ursprunglig färgsättning i rum bakom scen ska bevaras.
- Takarmaturer i salong ska bevaras.
- Fasadskylt Metropol ska bevaras.

#### K

- *Ändringar exteriört och interiört ska göras varsamt och med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och kulturhistoriska värden. Ursprunglig utformning ska vara vägledande och reversibla lösningar ska eftersträvas.*
- Fasader med listverk, hörnpilastrar och tegeldekorer samt sockel, skärmtak, portar, fönster, skorsten och tak ska bibehållas avseende material och utförande.
- Golv, socklar, bröstningslister, dörrfoder i foajé och salong (övre och nedre plan) samt träreling på avskiljande vägg i salong ska bibehållas avseende material och utförande.
- Putsade väggar och tak i foajé och salong ska vara bibehållas avseende material och struktur.
- Radiatorer och biostolar i salong ska bibehållas avseende utformning.
- Vägg mot projektorrum på balkong ska bibehållas avseende utformning med hål för projektor.

# KÄLLFÖRTECKNING

## LITTERATUR

Olsson, H. (2001). *Berättelsen om Hörbys förvandling under de senaste 150 åren*.

Furberg, K. (2000). *Svenska biografier*. Stockholm: Prisma.

Mörck, P. (1987). *Hörby i äldre tider*. Hörby: Bokdistribution i Hörby.

Mörck, P. (1983). *Hörby genom tiderna*.

## ARKIV

Bygglövsarkivet, Hörby kommun

Kringla.nu, Riksantikvarieämbetet

## INTERNET

Gammalstorp.se

(*"En historisk sajt om Hörby, dess byar, verksamheter, människorna och gränstrakterna"*)

Lantmäteriet

Fornsök, Riksantikvarieämbetet

Kulturmiljöprogram Skåne, Länsstyrelsen

OpenStreetMap

Boverket



Tyréns AB, 118 86 Stockholm, [www.tyrens.se](http://www.tyrens.se)